

Kriminalita vázaná na omamné a psychotropní látky

Mgr. Milena Bošková

Diplomová práce
2023

 Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta aplikované informatiky

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta aplikované informatiky
Ústav elektroniky a měření

Akademický rok: 2022/2023

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: **Mgr. Milena Bošková**
Osobní číslo: **A19823**
Studijní program: **N3902 Inženýrská informatika**
Studijní obor: **Bezpečnostní technologie, systémy a management**
Forma studia: **Kombinovaná**
Téma práce: **Kriminalita vázaná na omamné a psychotropní látky**
Téma práce anglicky: **Crime Linked to Narcotics and Psychotropic Substances**

Zásady pro vypracování

1. Zpracujete rešerši literatury a pramenů, které se vztahují ke zpracovávanému tématu.
2. Vymezte fenomenologické a etiologické otázky včetně právního rámce, spojené s kriminalitou, vázanou na psychotropní látky.
3. Analyzujte současnou situaci a stav v oblasti drogové kriminality v České republice, včetně komparace se zahraničím – projevy, faktory, aktéři, sociální dopady, identifikujte související rizika.
4. Zpracujte metodiku výzkumné části kvalifikační práce.
5. Výstupy z praktické části kvalifikační práce aplikujte ve vlastních návrzích a závěrech, získaná data vyhodnotte a zpracujte do grafů a tabulek.

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam doporučené literatury:

1. ČÍRTKOVÁ, L.: *Forenzní psychologie*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2004. ISBN 80-86473-86-4.
2. ČÍRKOVA, L.; VITOUŠOVÁ, P. a kolektiv, *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů – Příručka pro pomáhající profese*, Praha: Grada Publishing, 2002. 191 s. ISBN:97-8802472-014-2.
3. NAKONEČNÝ, M.: *Motivace lidského chování*, Praha: Academia, 2004. ISBN 978-80-200-0592-2.
4. VÁLKOVÁ, H., KUČHTA, J.: *Základy kriminologie a trestní politiky*. Praha, C.H.Beck, 2012, ISBN 978-80-7400-429-2.
5. VESECKÁ, R., CHROMÝ, J. *Kriminalita, veřejnost a media*. Praha: Linde Praha, 2009. 125 s. 11-21 s. ISBN 978-80-7201-772-0.
6. ZEMAN, P., ŠTEFUNKOVÁ, M., TRÁVNÍČKOVÁ, I.: *Drogová kriminalita a trestní zákoník*. Institut pro kriminologii a sociální prevenci Praha, 2015, ISBN 978-80-7338-151-3.

Vedoucí diplomové práce: **PhDr. Mgr. Stanislav Zelinka**
Ústav bezpečnostního inženýrství

Datum zadání diplomové práce: **2. prosince 2022**

Termín odevzdání diplomové práce: **1. června 2023**

doc. Ing. Jiří Vojtěšek, Ph.D. v.r.
děkan

Ing. Milan Navrátil, Ph.D. v.r.
ředitel ústavu

Ve Zlíně dne 8. prosince 2022

Jméno, příjmení: Mgr. Milena Bošková

Název diplomové práce: Kriminalita vázaná na omamné a psychotropní látky

Prohlašuji, že

- beru na vědomí, že odevzdáním diplomové/bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby;
- beru na vědomí, že diplomová/bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k prezenčnímu nahlédnutí, že jeden výtisk diplomové/bakalářské práce bude uložen v příruční knihovně Fakulty aplikované informatiky Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně a jeden výtisk bude uložen u vedoucího práce;
- byl/a jsem seznámen/a s tím, že na moji diplomovou/bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3;
- beru na vědomí, že podle § 60 odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- beru na vědomí, že podle § 60 odst. 2 a 3 autorského zákona mohu užít své dílo – diplomovou/bakalářskou práci nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen připouští-li tak licenční smlouva uzavřená mezi mnou a Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně s tím, že vyrovnání případného přiměřeného příspěvku na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše) bude rovněž předmětem této licenční smlouvy;
- beru na vědomí, že pokud bylo k vypracování diplomové/bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tedy pouze k nekomerčnímu využití), nelze výsledky diplomové/bakalářské práce využít ke komerčním účelům;

- beru na vědomí, že pokud je výstupem diplomové/bakalářské práce jakýkoliv softwarový produkt, považují se za součást práce rovněž i zdrojové kódy, popř. soubory, ze kterých se projekt skládá. Neodevzdání této součásti může být důvodem k neobhájení práce.

Prohlašuji,

- že jsem na diplomové/bakalářské práci pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.
- že odevzdaná verze diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

Ve Zlíně, dne 27.5.2023

.....
podpis diplomanta

ABSTRAKT

Diplomová práce pojednává o drogové kriminalitě a drogovými trestními činy. Teoretická část se zaměřuje na výklad pojmů ohledně drog a drogové kriminality, včetně statistiky nejčastěji užívaných drog v ČR, definuje trestné činy v souvislosti s drogovou závislostí, přechováváním a distribucí drog, obstaráváním drog, krádeže a loupeže, popisuje osobnost pachatele, rizika související s drogovou kriminalitou a její dopady na společnost. V závěru teoretické části je kapitola věnována práci s pachateli. Praktickou část tvoří samostatný výzkum. Zvolenou metodou výzkumu je kvantitativní metoda - dotazníková studie. Cílem studie je zmapovat pohled veřejnosti na drogovou trestnou činnost, zjistit postoje veřejnosti vůči pachatelům drogových těchto činů, případně zkušenosti s lidmi závislými na návykových látkách jako oběti jejich činů a vnímání ohrožení těmito lidmi na veřejnosti. Praktická část se taky soustřeďuje na porovnání studií v ČR a zahraničí a představení možných návrhů řešení drogové kriminality.

Klíčová slova: drogy - drogová kriminalita - trestný čin - pachatel - deviance – drogové trhy

ABSTRACT

The diploma thesis is oriented to drug criminality and drug delicts. The theoretical part consists of several section: drug and drug criminality terms, including statistics of the most abused drug in Czech republic, definition of drug delicts which are related to drug abuse, holding and distribution of drugs, drug related delicts like thefts and robberies, description of personality of the offender, risks related to drug criminality and their impact on society. The possibilities of how to work with drug offenders are mentioned in the last chapter of the theoretical part. The practical part is based on research. Quantitative method - questionnaire was used for the survey. The main goal of this survey is to map what is the public meaning about drug delicts and attitudes towards drug offenders. It is also important to find out if the public have an experience with people addicted to drugs as victims and viewing drug users or drug offenders as a risk of potential threat. In the practical part of the diploma thesis, surveys from Czech Republic are compared with surveys from other countries to design further proposals on how to solve drug criminality.

Keywords: drugs - drug criminality - crime - offender - deviation – drug markets

Touto cestou bych ráda poděkovala svému vedoucímu diplomové práce za pomoc při aktivitách spojených s diplomovou prací. Děkuji taky své rodině a každému, kdo mi poskytl podporu a pochopení, když to bylo potřeba.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské/diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

OBSAH	10
Úvod	12
TEORETICKÁ ČÁST	13
1 Omamné a Psychotropné látky	14
1.1 <i>História užívania návykových látok</i>	14
1.2 <i>Vymedzenie pojmov</i>	15
1.3 <i>Charakteristika a rozdelenie OPL</i>	17
1.3.1 <i>Klasifikácia návykových látok</i>	17
1.3.2 <i>Alkohol</i>	18
1.3.3 <i>Konopné látky</i>	19
1.3.4 <i>Opiáty</i>	20
1.3.5 <i>Stimulancia</i>	21
1.3.6 <i>Halucinogény</i>	22
1.4 <i>Nové trendy užívania návykových látok</i>	23
1.4.1 <i>Nové syntetické drogy</i>	23
2 Drogová Kriminalita	25
2.1 <i>Vymedzenie pojmov</i>	25
2.2 <i>Návyková látka ako kriminogénny faktor</i>	28
2.3 <i>Primárna drogová kriminalita</i>	30
2.3.1 <i>Dohovory a Európsky legislatívny rámec</i>	30
2.3.2 <i>Legislatívny rámec v Českej republike</i>	34
2.3.3 <i>Nové syntetické drogy</i>	37
2.4 <i>Sekundárna drogová kriminalita</i>	38
3 Osobnosť páchatelia	39
4 Drogové trhy	42
5 Prevencia drogovej kriminality	45
6 Protidrogová politika	47
PRAKTICKÁ ČÁST	51
7 Vlastný Výzkum	52
7.1 <i>Aktuálny stav v ČR</i>	52
7.2 <i>Analýza vybraných právnych systémov</i>	53
7.2.1 <i>Nemecko</i>	54
7.2.2 <i>Holandsko</i>	55
7.3 <i>Metodológia výskumu</i>	56
7.4 <i>Cieľ práce</i>	57
7.5 <i>Výskumný súbor</i>	57

7.6	Výskumné hypotézy	59
7.6.1	Hypotéza číslo 1	59
7.6.2	Hypotéza číslo 2	60
7.6.3	Hypotéza číslo 3	60
7.6.4	Hypotéza číslo 4	62
7.6.5	Hypotéza číslo 5	62
7.7	Úvaha.....	63
7.8	Návrh riešenia protidrogovej kriminality	63
8	ZÁVER	67
	ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRY	69
	Zoznam použitých Skratiek	77
	ZOZNAM TABULIEK A GRAFOV	78

ÚVOD

V súčasnosti je užívanie návykových látok, najmä alkoholu, súčasťou každodenného života, niektorých rituálov a osláv. Problematika užívania návykových látok nie je lokalizovaná len na národnej úrovni, ale aj na globálnej úrovni. Je preto potreba poznamenať, že s návykovými látkami súvisí aj trestná zodpovednosť v prípade, ak by došlo k porušeniu právnych noriem. Kriminalita ako taká existovala v minulosti a existuje i v súčasnosti. V priebehu storočí dochádzalo k zmenám v kriminálnom správaní v spoločnosti. Za posledných 200 rokov bolo objavených viacero nelegálnych drog, ktoré v čase ich objavu slúžili ako lieky a liečivá. Užívaním týchto liekov minulosti viedlo k uvedomeniu si ich účinkov a následnému zneužívaniu ako je to napríklad u heroínu, ktorý bol primárne vyvinutý a propagovaný ako liek proti kašľu. Dochádza tak k viacerým zmenám v postoji ľudí voči týmto látkam a s tým súvisiacim právnym úpravám, ktoré sa snažia reflektovať aktuálny stav a postoj verejnosti k užívaniu návykových látok, vzniku nových nelegálnych látok a ich distribúcii v populácii. V Českej republike naďalej v celoživotnej prevalencii užívania návykových látok v populácii 16 až 65 rokov dominujú konopné drogy. Novým trendom, ktorý si našiel záľubu najmä u mladých ľudí sa stávajú nové syntetické drogy, na ktoré je súčasný legislatívny proces stále krátky. Zmenami v štruktúre molekuly tak dochádza k tomu, že daná látka nie je na zozname zakázaných látok, teda jej trestnosť nie je vymáhateľná. Zároveň sa začali objavovať trendy v nadužívaní psychoaktívnych liekov.

Cieľom tejto práce je vymedziť aktuálny stav ohľadom užívania návykových látok v Českej republike a zároveň poskytnúť pohľad na súčasnú hmotnoprávnu úpravu drogových trestných činov s tým súvisiacich. Za dôležité tiež považujem identifikovať potenciálne trendy v súvislosti s návykovými látkami, kde samostatná podkapitola je venovaná novým syntetickým drogám, ktorých množstvo na trhu má od roku 2010 stúpajúci trend. V kapitole ohľadom prevencie sú zmapované aktivity v oblasti prevencie návykových látok vzhľadom k všetkým trom typom prevencie. Posledná kapitola teoretickej časti sa venuje protidrogovej politike, kde je podkapitola venovaná návrhom možných prístupov k riešeniu protidrogovej politiky. Praktická časť sa sústreďuje na výskum realizovaný v danej oblasti a prináša informácie ohľadom vnímania návykových látok, preventívnych programov a drogovej politiky v populácii ČR.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 OMAMNÉ A PSYCHOTROPNÉ LÁTKY

V tejto kapitole sa budeme venovať histórii užívania návykových látok a definujeme základné pojmy týkajúce sa návykových látok. Zvláštna pozornosť je venovaná novým syntetickým drogám, pretože prevalencia ich výskytu v populácii má v posledných rokoch stúpajúci trend.

1.1 História užívania návykových látok

Z histórie vieme, že návykové látky sprevádzajú ľudstvo takmer od počiatku civilizácie. V minulosti sa používali rôzne bylinky, korene alebo plody rastlín, ktoré mali podporné a pozitívne účinky na človeka. Už prví ľudia, ktorí sa venovali zberu rastlín, sa naučili rozlišovať jedovaté a jedlé rastliny a huby.

Najrozšírenejšou, najstaršou, ale aj najviac užívanou legálnou návykovou látkou je alkohol. Jeho tradícia siaha do viacerých kultúr, kde každá používala odlišné postupy jeho výroby. História alkoholu sa datuje do roku 7000 pred Kristom. Vyrábalo sa z ovocia alebo bobúľ pomocou kvasiniek, inde sa pridaním pšenice a procesom fermentácie vyrábalo pivo. Prvé alkoholické nápoje teda vznikajú fermentáciou. V Babylone sa našli prvé záznamy o výčapoch alkoholických nápojov, najmä piva. Už vtedy tu existoval zákon, ktorý určoval cenu a gradusy piva. Víno bolo obľúbené v starovekom Grécku, kde sa spájalo s Dionýzom. Podobne tomu bolo v Ríme, kde bolo taktiež rozšírené pestovanie vínnej révy, z ktorej sa produkovalo víno spojené s oslavami Bacchusa. V Číne, podobne ako v Egypte, bolo víno uložené do nádob a následne odložené do hrobu vysokých hodnostárov. V Egypte pili víno len elity a vysokí hodnostári. [1]

Ďalšími legálnymi látkami je napríklad tabák alebo kakao. Prvé informácie o existencii tabáku objavili paleontológovia v Peru. Tabák bol rozšírený najmä na území Ameriky, kde prevažovalo jeho fajčenie. Mayovia považovali tabák za posvätnú rastlinu. Do Európy sa dostal v 16. storočí, vďaka zámorským objavom sa stal globálnou komoditou, s ktorou sa obchodovalo. Postupne sa stal obľúbený, Európania preferovali fajčenie tabáku vo fajke. [2]

Zo súčasných nelegálnych drog prevládalo pestovanie ópia. Maková štava, ktorá sa vyrábala z maku siateho, bola známa už v neolitickej dobe (8000-5000 pr.n.l.). Slúžila na tlmenie bolesti vzhľadom k jej sedatívnym účinkom. Prvá nájdená písomná zmienka o ópiu sa objavila u starých Sumerov, neskôr aj u Egyptanov. Tí v hieroglyfoch popisujú štavu získanú z makovice s analgetickým účinkom. V Ebersovom papyruse na našla zmienka o

využití ópia ako preventívnej substancie, aby deti veľmi nekričali. Vďaka obchodným cestám sa pestovanie ópia postupne rozšírilo aj na ďalšie kontinenty. Arabi s ópium obchodovali a prevážali ho do Indie aj Číny. Do Európy sa ópium dostala v priebehu križiackych výprav. Fajčenie ópia sa datuje do 16. storočia, kedy portugalskí a holandskí námorníci prvýkrát priniesli tabakovú fajku do Číny. Arabi neskôr prevzali fajčenie ópia, tento postup vylepšili o vodnú fajku. [3], [4], [11]

Nemecký lekárnik Fridrich Wilhelm Sertürner izoloval zahustenú šťavu z makovic, z ktorej vytvoril síranovú, chloridovú a octanovú soľ a dal jej názov morfín. Morfín sa neskôr stal ceneným liekom najmä pre vojakov, ktorí odchádzali do vojny v USA. V roku 1898 sa podarilo syntetizovať z morfínu novú polysyntetickú látku heroín. Táto látka bola vyvinutá a dlhodobo používaná ako liek proti kašľu až do doby, kým sa nezistil jej závislostný potenciál. Uvádza sa, že niektorí závislí jedinci dokážu tolerovať dávku 2000 mg morfínu po dobu 4 hodín. [4]

K nelegálnym látkam radíme aj konopné drogy, i keď legislatíva sa za posledné roky v súvislosti s nimi zmierňuje a zaviedlo sa využitie marihuany pre lekárske účely. [3], [4]

1.2 Vymedzenie pojmov

Ohľadom návykových látok nachádzame viacero prístupov k ich definícii, takže neexistuje jednotný úzus, čo vlastne návyková látka znamená. V českom právnom systéme neexistuje pojem **droga**. Niektoré právne systémy s týmto pojmom pracovať môžu je však nutné podotknúť, že nie je nikde v zákone exaktne definovaný. Niektorí autori označujú návykové látky ako drogy. Pôvod slova pochádza z arabskej kultúry odkiaľ pochádza informácia, že droge sa hovorilo „*durawa*“. Arabčina toto slovo prevzala z perzského jazyka. Peržania drogu nazývali „*dárú*“, čo by sme v preklade mohli označiť ako liek alebo liečivo. [5] Tieto drogy sa k nám dostávali najčastejšie obchodnými cestami a v každej krajine sa ich názov prispôboval, napríklad zo Španielska sa tento pojem preniesol do Francúzska ako „*drogue*“, v Nemecku sa nazýval „*droge*“ a odtiaľ do Českej republiky (ďalej len ČR) ako droga, ktorý poznáme dodnes.

Podľa trestného zákona 40/2009 Sb. sa pojem **návyková látka** nachádza v hlave VIII. výkladové ustanovenia § 130, kde sa pod ním rozumie: "*Alkohol, omamné látky, psychotropné látky a ostatné látky spôsobilé nepriaznivo ovplyvniť psychiku človeka alebo*

jeho ovládacie alebo rozpoznávacie schopnosti alebo sociálne správanie" [7]. Niektorí autori sa zhodujú, že návyková látka je nadradená pojmu droga. Zatiaľ, čo pojem návyková látka je obecného charakteru, môže teda zahrňovať rôzne druhy látok, oproti tomu pojem droga predstavuje najmä nelegálne návykové látky. Vo všeobecnosti môžeme povedať, že návykové látky sú látky schopné vyvolať závislostný potenciál a nepriaznivo ovplyvňovať psychiku človeka, jeho kognitívne funkcie a rozpoznávacie schopnosti. Tu je potreba si uvedomiť, že tieto charakteristiky môžu splňovať aj látky, ktoré sú bežne dostupné v obchodoch a využívajú sa v priemysle, domácnosti, zdravotníctve, kde patria napríklad riedidlá, čistiace prostriedky, rajský plyn a iné.

Z pohľadu trestného práva by sme mohli definovať **omamné a psychotropné látky** ako podskupinu návykových látok. V zákone sa stretávame s pojmom omamné a psychotropné látky (ďalej len OPL), ktoré sú z právneho hľadiska jasne definovaná v rámci zákona. Neoprávnená dispozícia a akákoľvek manipulácia s týmito látkami je postihovaná prostriedkami trestného práva. Podľa § 289 Trestného zákonníku (ďalej len TZ) č. 40/2009 Sb. odstavce 1 sú OPL zadané podľa zákona a to tak, že *„zákon stanoví, čo sa považuje za omamné látky, psychotropné látky, prípravky obsahujúce omamnú a psychotropnú látku, prekurzory používané pre nezákonnú výrobu omamných a psychotropných látok“*. [6], [7]

Všetky tieto látky sú obsiahnuté v prílohách. Tieto sú súčasťou Nariadenia vlády č. 463/2013 Sb. V roku 2021 došlo k zmene tohoto nariadenia, nahradilo ho Nariadenie vlády č. 184/2021 Sb., o zoznamoch návykových látok, v znení neskorších predpisov. Zbierka zákonov z roku 2021 teda obsahuje už rozšírenie návykových látok o nové psychoaktívne látky podľa Európskej únie (ďalej len EÚ). [8]

Psychoaktívnym látkam je v tejto práci venovaná špecifická kapitola. Nové psychoaktívne látky sa používajú najmä v spojení so synteticky vyrobenými látkami používanými pre nelekárske alebo vedecké účely. Psychoaktívne látky majú nielen závislostný potenciál, menia psychický stav človeka, ale častokrát ich úpravou v základnej štruktúre látky dochádza k tomu, že sa nenachádzajú na zozname návykových látok. Tieto látky môžu byť prírodného alebo syntetického charakteru. Európske monitorovacie stredisko pre drogy

a drogovú závislosť (ďalej len EMCDDA) odporúča používať tento termín s tým, že tam zahrňuje aj alkohol a tabák.

Prekurzor tento pojem sa viaže na OPL, jedná sa o látky potrebné pre výrobu nelegálnych drog, napríklad efedrín je prekurzorom metamfetamínu. V ČR je problematika prekurzorov upravená zákonom č. 272/2013 Sb., o prekurzoroch drog. Tento zákon odkazuje na právo Európskej únie a jej zákon č. 273/2004, o prekurzoroch drog. [32]

1.3 Charakteristika a rozdelenie OPL

V tejto kapitole stručne rozoberieme jednotlivé kategórie OPL. Názory na rozdelenie návykových látok sa líšia a každý autor popisuje iné rozdelenie, preto je pomerne ťažké nájsť jednotnú kategorizáciu týchto látok, na základe ktorej by sme mohli presne rozdeliť všetky látky.

1.3.1 Klasifikácia návykových látok

Ako bolo spomenuté vyššie, tak autori používajú rôzne delenie návykových látok. V podstate sa však jedná o obdobné kategorizácie, ktoré sa delia buď na základe závislostného potenciálu danej látky, teda delenie podľa vzniku a rozvoja psychickej alebo fyzickej závislosti, prípadne delenie podľa určitých špecifických znakov, prejavov po požití danej látky pre vybranú kategóriu návykových látok.

Najrozšírenejším rozdelením je rozdelenie podľa miery rizika vzniku závislosti. Na základe toho sa drogy delia na ľahké a ťažké drogy. Toto kritérium nie je presné, pretože je potreba si uvedomiť, že na rozvoji závislosti má podiel nielen samotná látka, substancia, ale aj prostredie a v neposlednom rade aj samotný užívateľ tejto látky s jeho genetickými predispozíciami. Podľa miery rizika môžeme hovoriť aj o látkach vyvolávajúcich psychickú závislosť a látkach vyvolávajúcich fyzickú závislosť. Najčastejšie zneužívané látky sú práve tie, ktoré znižujú napätie a stres, zlepšujú náladu a vyvolávajú euforické pocity.

- Látky vyvolávajúce psychickú závislosť- kokaín, marihuana, amfetamíny, LSD a ďalšie halucinogény
- Látky vyvolávajúce psychickú aj fyzickú závislosť- opioidy, barbituráty, alkohol [9]

Celkové ovplyvnenie centrálného nervového systému (ďalej len CNS) návykovými látkami závisí teda od viacerých faktorov. Kokaín a amfetamíny podporujú pocity nadšenia, majú

teda excitačný účinok, pretože v mozgu dochádza k uvoľňovaniu dopamínu a noradrenalínu. Oproti tomu morfin a ostatné opiáty pôsobia na tri rôzne receptory v mozgu a spôsobujú útlm. Na základe toho ako látky pôsobia na CNS a ktoré receptory v mozgu ovplyvňujú sa delia na:

- Narkotiká – vzniká psychická závislosť, pomáhajú odstrániť bolesť, malé dávky spôsobujú útlm a majú ukludňujúci charakter, veľké dávky spôsobujú kómu alebo zástavu životných funkcií, sem patrí napríklad ópium, morfin, kodeín, heroín
- Hypnotiká – pôsobia ukludňujúco a inhibujúco, odstraňujú pocity napätia a úzkosti, často používané v psychiatrii napríklad benzodiazepíny, barbituráty, je však treba podotknúť, že na nich vzniká vysoká závislosť
- Stimulancia – nabudzujú vzrušenie, zvyšujú mentálnu a psychickú energiu, urýchľujú psychomotorické tempo, častokrát používané na párty pre dlhšiu výdrž, napríklad kokaín, amfetamíny
- Halucinogény – spôsobujú zmeny vnímania, zvukové a vizuálne halucinácie, patrí sem marihuana, LSD, halucinogénne huby. [10] [11]

Príkladom delenia drog z pohľadu právneho je delenie na drogy legálne a nelegálne. Prehľadné delenie drog uvádza napríklad Juráková, ktorá sa zaoberá trestnoprávnym postihom toxikomanov.

- a) podľa pôvodu drogy – drogy prírodné (huby) a syntetické (toluén)
- b) podľa skupenstva drogy – kvapalné, plynné a pevné
- c) podľa postoja spoločnosti k drogám – drogy legálne (tolerované, napríklad alkohol, tabák) a drogy nelegálne (netolerované, tie, ktoré nie sú voľne dostupné na trhu)
- d) podľa miery rizika a nebezpečnosti – drogy mäkké (ľahké) a drogy tvrdé (ťažké) [12]

1.3.2 Alkohol

Alkohol je považovaný za tradičnú, spoločensky akceptovateľnú návykovú látku, ktorá je spojená s rôznymi oslavami, býva súčasťou spoločenských zvyklostí. Samotné účinky alkoholu závisia od viacerých faktorov: dávka alkoholu, telesná hmotnosť, hladina alkoholu v krvi, miera užívania alkoholu, pohlavia. Spotreba alkoholu v Českej republike je pomerne vysoká, Česko sa vyskytuje v rebríčku štátov EÚ na popredných miestach. Nadmerná konzumácia alkoholu je zhruba u ¼ mužov v ČR. [13]

Spotreba alkoholu v ČR sa rovná 10 l čistého alkoholu na osobu. Časté nadmerné užívanie alkoholu uviedlo v roku 2021 až 12 % populácie. Od roku 2011 má pitie alkoholu u dospelých klesajúci trend. Dostupnosť alkoholu v ČR je obmedzená zákonom č. 65/2017 Sb, Zákon o ochrane zdravia pred škodlivými účinkami návykových látok, a to predovšetkým zákazom predaja alkoholu maloletým osobám, zákazu diaľkového predaja alkoholu, pokiaľ nie je možné overiť plnoletosť nakupujúceho. Zákon taktiež upravuje predaj hračiek, ktoré napodobujú tvar alebo vzhľad alkoholických nápojov, zároveň platí zákaz predaja alkoholických nápojov v zdravotníckych zariadeniach a na školách. [14], [22]

Aj napriek tomu, že je alkohol v spoločnosti tolerovaný, jeho účinky majú krátkodobý i dlhodobý charakter. S dlhodobým užívaním alkoholu sú spojené nielen zdravotné komplikácie, napríklad poškodenie tráviaceho traktu, organické poškodenie mozgu, ale aj sociálne problémy ako sociálne vylúčenie, finančné problémy a s tým súvisiaca kriminalita. Najzávažnejším stavom je „*delirium tremens*“, ktoré je charakterizované intenzívnou podráždenosťou, halucináciami a celkovými poruchami nervového systému. Jedná sa o komplikovaný stav, ktorý môže končiť smrťou.

1.3.3 Konopné látky

Konopné látky sa užívajú predovšetkým fajčením. Niektorí autori zaradzujú tieto drogy medzi halucinogény, ale jedná sa skôr o látky, ktoré ovplyvňujú psychické funkcie človeka. V ČR sa jedná o jedny z najrozšírenejších nelegálnych látok, o čom svedčí aj fakt, že už niekoľko rokov prebiehajú snahy o legalizáciu marihuany v ČR. Existuje viacero druhov konope. Najznámejšie z nich v súvislosti s pestovaním konope sú *Cannabis sativa* a *Cannabis indica*. Spôsob, akým konope ovplyvňuje CNS, bol dlhé storočia záhadou. V 19. storočí začali vznikať prvé snahy o izoláciu účinnej látky z konope. Vedcom sa podarilo izolovať z konope látku zvanú kanabinol. Najaktívnejšou psychotropnou látkou u konopných drog je THC, ktorého presný názov je delta-9-trans-tetrahydrocannabinol. Jednotlivé látky, napríklad cannabidiol sa v rastline vyskytujú v inaktívnej forme, aktívne sa stávajú až následným spracovaním danej rastliny. Spracovanie konopnej rastliny je rôzne, ale najčastejšie sa stretávame so sušením okvetných lístkov samičej rastliny konope. Potencia marihuany potom závisí od množstva týchto lístkov.

Konope poznáme aj v iných modalitách, kde patrí napríklad hašiš, konopný olej alebo v kuchyni používaný konopný proteín, múka alebo aj konopné cestoviny. [15] Samotné účinky konopných drog sa prejavujú najmä zmenami myslenia, pozornosti, predĺžením

reakčného času na určité podnety, čo môže byť príčinou nehôd pod vplyvom tejto látky, psychotickými stavmi spojenými s halucináciami. Na európskom trhu s drogami sa vyskytujú dva hlavné konopné produkty: marihuana a hašiš. Konopný olej je pomerne vzácný. Marihuana sa v ČR vo veľkej miere pestuje vo vnútorných podmienkach, teda vo vnútorných priestoroch. Hašiš je do ČR importovaný z Maroka. Najnovšie správy v oblasti monitoringu protidrogovej politiky v EÚ hovoria o tom, že hašiš sa pestuje aj v Holandsku. Zaujímavým faktom je, že od roku 2007 sa zvyšuje potencia marihuany a hašiša, čo môže byť spôsobené aj zavedením nových postupov pestovania konopných rastlín. Čiastočná legalizácia konopných produktov od roku 2017 mala za následok to, že v niektorých štátoch EÚ sú marihuana a konopné oleje voľne dostupné v predajniach so zdravou výživou. [16]

1.3.4 Opiáty

Opiáty vytvárajú extrémnu fyzickú závislosť, ktorá je primárne daná tým, že po odňatí drogy sa prejaví abstinénčné príznaky. Obecne sa jedná o látky s tlmivým účinkom a výrazným euforickým efektom. Zástupcovia prírodných opioidov sú alkaloidy morfium alebo kodeín, z polysyntetických a syntetických látok sú to heroín a metadon.

Celosvetovo najrozšírenejšou drogou z tejto skupiny látok je heroín, ktorý sa do roku 1994 vyskytoval na území bývalého Československa len výnimočne. Je to aj z toho dôvodu, že v období komunizmu boli hranice kontrolované. Vzhľadom k uzavretosti Československa bolo pomerne problematické sem túto látku prepašovať. Neskôr s nástupom buprenorfinu, lieku pôvodne používaného k substitučnej liečbe, došlo k jeho rozmachu na čiernom trhu a pomalej náhrade heroínu práve týmto substituentom. Česká republika bola pokrokovejšia v tejto oblasti než Slovensko. Buprenorfin, ako substitučný preparát, sa začal používať už v roku 2000. Nedostatočná čistota a kvalita heroínu mala a následok to, že sa s buprenorfinom začalo obchodovať na čiernom trhu. Takisto aj spôsob aplikácie je u buprenorfinu menej škodlivý. Jedná sa totiž o tablety, ktoré sa dávajú sublingválne, teda pod jazyk. Oproti heroínu je výhoda v tom, že nedochádza k poškodeniu zdravia tak ako je tomu v súvislosti s injekčným podaním heroínu.

Užívanie opiátov v ČR má stabilný trend. V období covidu bolo pre užívateľov náročnejšie zohnať heroín, preto sa pozornosť sústredila na harm reduction program a podporu liečby. Popri metadonových a buprenorfinových programoch, ktoré zabezpečujú substitučnú liečbu sa objavil aj nový projekt v súvislosti s Naloxonom. Podľa najnovších správ Národného

monitorovacieho strediska pre drogy a závislosti (ďalej len NMS) ročne zomrie v Českej republike približne 20 osôb na predávkovanie opioidmi. Od roku 2021 preto vzniká v ČR nový pilotný projekt v súvislosti s Naloxonom, ktorý slúži ako opioidný antagonist, teda v prípade intoxikácie opiátmi preruší útlm dychového centra, čím zachráni užívateľovi život. Tieto program, tzv. Take-home Naloxone, existujú už v 11 krajinách EÚ a v Nórsku. [14], [23]

V literatúre sú popísané krátkodobé a dlhodobé účinky opiátov. Medzi krátkodobé účinky patrí napríklad neschopnosť zorníčiek reagovať na svetelné podnety, pokles telesnej teploty (ten bol sledovaný už u morfínu), nauzea, hypotenzia a v konečnom dôsledku aj útlm dychového centra vedúci k smrti intoxikovaného. Z pohľadu dlhodobých účinkov hovoríme o vzniku a rozvoji závislosti. Na opiátoch vzniká nielen fyzická závislosť, ale aj psychická závislosť, teda závislý človek potrebuje svoju dávku s dennú frekvenciou. Pokiaľ nemá dostatočné financie na zakúpenie dávky, tak dochádza k sekundárnej kriminalite spojenej s užívaním návykových látok, kde patria napríklad krádeže. Podstatným faktom je to, že u závislosti na opiátoch vzniká tolerancia, teda postupne je potreba dávku zvyšovať, aby sa dosiahlo želaného účinku. [9]

1.3.5 Stimulancia

Stimulancia sú látky, ktoré majú excitačný vplyv na ľudský organizmus. Jedná sa o látky prírodného alebo syntetického pôvodu. Hlavnými predstaviteľmi týchto látok sú látky amfetamínového typu ako pervitín a kokaínové drogy, kde spadá kokaín alebo crack. Pervitín, teda metamfetamín, sa najčastejšie vyskytuje v práškovej forme, ale na trhu je možné ho zohnať i v kryštalickej forme. Zároveň je najviac užívanou látkou v ČR z tejto kategórie drog. Spôsob aplikácie sa líši, u začiatočníkov prevažuje intranazálna aplikácia, u dlhodobých užívateľov intravenózna, čo má za následok šírenie infekčných ochorení a pridružených komplikácií. Aplikácia kokaínu je intranazálna, zriedka sa vyskytuje injekčná aplikácia. Účinky sú samozrejme buď krátkodobého charakteru- sucho v ústach, zvýšené potenie, bolesť na hrudi, ktorá môže viesť až k zlyhaniu srdca, agitovanosť a s tým spojené rôzne opakujúce sa pohyby, pocity strachu, úzkosti, prenasledovania, viditeľná je mydriáza. V prípade dlhodobého užívania dochádza k rozvoju závislosti, u užívateľov je nápadné chudnutie, zjavné je poškodenie chrupu. Z psychických problémov sa

objavujú halucinácie a bludy, ktoré majú paranoidne perzekučný. Po odznení účinkov sa dostavuje tzv. dojazd, ktorý je charakterizovaný celkovým vyčerpaním. [13], [32]

Tanečné drogy alebo inak nazývané halucinogénne amíny tvoria zvláštnu skupinu látok vyznačujúcu sa charakteristickými vzorcami užívania, kde patrí hudobná scéna sprevádzaná hlasnou hudbou. Nachádzajú sa na pomedzí stimulancií a halucinogénov, ale priamo nepatria do žiadnej z týchto skupín. Patria sem MDMA, nazývaná extáza, MDA. Extáza patrí medzi najobľúbenejšie tanečné drogy. O tom svedčí aj fakt, že v roku 2020 sa vo všeobecnej populácii vyskytla vyššia prevalencia užívania extázy v posledných 12 mesiacoch. Nárast celoživotnej prevalencie užívania extázy vo vekovej skupine 15-64 rokov predstavoval 9,1 %. [34]

O extáze sa viedli diskusie, že pôvodne sa používala k potlačeniu chuti do jedla. Nástup účinku je pomerne rýchly, jej účinok sa prejaví zhruba dvadsať minút po užití tak, že dotyčnej osobe dáva pocit vyrovnanosti a zblíženia sa s ostatnými. Zároveň odstraňuje zábrany a mení sebakontrolu človeka. Život ohrozujúci je stav prehriatia organizmu, zvaný malígna hypertermia. Nedostatok tekutín, telesná námaha v podobe tanca, požívanie alkoholických nápojov po predošlom požití extázy zvyšuje riziko rozvoja malígnej hypertermie. Tento stav pri nedostatočnom príjme tekutín môže vyústiť do kolapsových stavov a v najhoršom prípade i do smrti.

1.3.6 Halucinogény

Halucinogény spôsobujú celé spektrum psychotických stavov, ktoré môžu obsahovať schizofrénne prvky. Najčastejšie sa prejavujú zmenami vedomia a myslenia. V podstate pri nesprávnom užívaní dochádza k psychickým zmenám až po pocity rozštiepenia osobnosti. Dochádza ku skresľovaniu vnemov. Hlavným reprezentantom týchto látok sú halucinogénne huby a LSD. LSD je popisovaná ako droga, ktorá rozširuje vedomie človeka, pretože priamo ovplyvňuje CNS. Užívatelia vravia, že sa jedná o kozmickú skúsenosť, prepojenie človeka s prírodou, dokonca sa popisuje aj prepojenie s Božstvom. Intenzita prežívania je rôzna u každého človeka, hovoríme tu aj o tzv. settingu, teda nastavení človeka v momente, kedy danú drogu užije. Z prírodných látok podobným LSD sa často zneužívajú halucinogénne huby zvané lysohlávky alebo mezkalín z kaktusu *Trichocereus Pachanoi*, kaktuse Peyotl. Účinky halucinogénnych húb závisia na viacerých faktoroch, najčastejšie

dochádza k narušeniu vnímania času a priestoru. Užívateľovi sa zdá akoby sa všetko okolo neho spomalilo, čas sa spomalil. Zmeny vo vnímaní môžu byť sprevádzané zmeneným vnímaním pachov. Po požití látky môže dôjsť aj k synestézii, čo znamená, že je nejaký podnet vnímaný úplne iným zmyslom ako je typické. Dochádza k vizuálnym ilúziám a taktiež sa môžu rozvinúť aj halucinácie. Po podaní LSD je narušené pociťovanie "vlastného já". [9]

Požitie halucinogénov má viacero prejavov, z toho najvýznamnejšie sú zmeny tlaku, zvýšená srdečná činnosť, zníženu chuť do jedla, nauzeu, pocity na zvracanie. Z neurologických príznakov sa objavujú zrýchlené reflexy, motorickú nekoordinovanosť. U LSD môžeme hovoriť aj o tzv. „*bad trip*“, ktorý je charakteristický dezorientáciou, halucináciami paranoidnej povahy, stratou subjektu v realite.

Podľa NMS v roku 2021 užilo 1,5 % dospelaj populácie ČR halucinogénne huby aspoň raz za posledných 12 mesiacov. [14] Súčasný trh ponúka aj novinky v oblasti syntetických halucinogénov. Jedná sa najmä o 2C rodinu halucinogénov, ktorá má podobnú štruktúru ako MDMA. Aj u týchto látok sa objavujú problémy ako zvýšená teplota, ktorá môže vyústiť do malígnej hypertermie až smrti. [21]

1.4 Nové trendy užívania návykových látok

Nové syntetické drogy sa stávajú čoraz väčším problémom súčasnej spoločnosti, preto som sa rozhodla ich zaradiť do tejto práce ako samostatnú kapitolu. Z pohľadu kriminológie je pomerne problematické tieto drogy odhaľovať a trestať ich šírenie, predaj a distribúciu. Jedná sa o tzv. designérske drogy, ktoré majú pozmenenú štruktúru, teda sa nenachádzajú na zozname omamných a psychotropných látok. Zároveň sa za posledné roky dostáva do popredia problematiky nadužívania psychoaktívnych liekov.

1.4.1 Nové syntetické drogy

Od roku 2005 do roku 2010 zaznamenali členské štáty EU 113 nových prvýkrát hlásených psychoaktívnych látok. Časť týchto látok bola na predaj v kamenných obchodoch alebo na internete, iné boli distribuované samotnými predajcami drog. Súčasný trendy sú oproti roku 2005 omnoho viac signifikantnejšie. Ku koncu roka 2018 bolo podľa EMCDDA monitorovaných viac ako 730 nových psychoaktívnych látok, z ktorých 55 bolo zaznamenaných v Európe po prvýkrát. Tieto látky predstavujú širokú škálu rôznych

derivátov drog, napríklad syntetické kanabinoidy, opioidy, stimulancia, ale aj psychoaktívne lieky napríklad benzodiazepíny. V roku 2015 a 2016 predstavovali záchyty nových psychoaktívnych látok hlásených prvýkrát v EU okolo 100 ročne. V priebehu roku 2017 nahlásili orgány činné v trestnom konaní v rámci systému včasného varovania EÚ takmer 64 160 záchytov nových psychoaktívnych látok. [16]

Rastúca popularita tzv. designérskych drog súvisí s faktormi ako sú marketing, dostupnosť, ale aj ich propagácia ako novinky na trhu. Tieto látky sú častokrát farebné s veselým obrázkom v prípade tabliet. Výrobcovia im dávajú špecifické mená s cieľom ich zatraktívniť pre skupiny mladých ľudí. Ich popularizácii pomáha aj to, že ich ceny sú nízke a dostupnosť na trhu je výborná. Vzhľadom k tomu, že nespádajú do zoznamu zakázaných látok, tak je ich predaj realizovaný bez vekového obmedzenia. Rizikové faktory u mladých ľudí experimentujúcich s týmito látkami predstavujú problémy s rodičmi, slabá disciplína, konflikty v škole alebo v rodine, čo môže ústiť do kriminálneho správania. [21]

Častým argumentom, ktorý slúži v prospech predajcov, môže byť aj to, že tieto látky nie sú protizákonné. Bohužiaľ tu je potrebné zdôrazniť, že množstvo mladých ľudí si neuvedomuje zdravotné riziká a komplikácie, ktoré u nich môžu nastať po užití týchto látok. Nakoľko sa jedná o látky, ktoré sú umelo vytvorené, tak nie je možné zaručiť to, že ich konzumácia je bezpečná. V množstve takto "designérsky" vytvorených drog sa môžu vyskytovať iné prímiesy, ktoré nie sú nikde uvedené. Výmenou nejakej látky v reťazci napr. u extázy, predajca nedokáže a ani nevie povedať ako bude látka na potenciálneho kupujúceho pôsobiť. V prípade derivátu extázy by mohlo dôjsť k riziku rozvoja malígnej hypertermie, prehriatie organizmu, ktorá by mohla mať fatálne následky pre zdravie človeka, v najhoršom prípade až smrť.

V súvislosti s týmito látkami vzniklo niekoľko štúdií, ktoré poukazujú na zdravotné problémy a ďalšie komplikácie súvisiace s užitím nových psychoaktívnych drog. Drees J.C. so svojim kolektívom sledovali dve syntetické drogy a ich účinok na človeka: 2C-I patriace medzi amíny a MDA patriace medzi amfetamíny s psychotropným účinkom. Zistili, že 2C-I môže nepriamo vyvolať hypertenziu, prípadne iné problémy srdca spolu s užitím MDA. V súvislosti s tým popisujú ďalšie príznaky ako sú serotonínový syndróm, multiorgánové zlyhanie, rôzne psychiatrické diagnózy a takisto aj spomínaná malígna hypertermia sa tam

objavuje. [17]

Štúdia z roku 2012 syntetickej droge zvanej "Europa" 2C-E, ktorá podľa autorov spadá do 2C rodiny týchto látok. Jedná sa o halucinogénnu látku, spájanú s extázou, ktorá získala veľkú popularitu medzi mladými ľuďmi. V štúdiu sa zaoberali skúmaním vplyvu danej látky na mozog. Prostredníctvom magnetickej rezonancie zistili, že táto látka spôsobuje metabolickú encefalopatiu, teda poškodenie mozgu s poruchami vedomia, mimovoľnými motorickými pohybmi. V závere spomínajú, že by bolo dobré skúmať tento problém na viacerých prípadoch. Zároveň vyjadrujú varovanie voči tejto droge. [18]

2 DROGOVÁ KRIMINALITA

Základným predpokladom skúmania drogovej kriminality je znalosť oboru kriminológie. Kriminológiu by sme teda mohli definovať ako náuku o zločinnosti, teda kriminalite. Pri poznávaní kriminality sa opierame o dva základné prístupy:

1. Fenomenologický – popis kriminality na základe dát získaných z kriminálnych štatistík, ale aj iných dostupných zdrojov
2. Etiologický – zameriava sa na príčiny kriminality, úlohou je vysvetlenie prečo ku kriminalite došlo.

Dôležitým pojmom v právnej oblasti je kontrola kriminality. Z hľadiska protidrogovej politiky je kontrola kriminality realizovaná pomocou represívnych alebo preventívnych stratégií, ktoré aplikujú do praxe orgány činné v trestnom konaní a väzeňská služba. [32]

2.1 Vymedzenie pojmov

Drogová kriminalita v odbornej literatúre sa stretávame s rozdelením drogovej kriminality širšom a užšom zmysle slova. V užšom zmysle slova sa bavíme o trestných činoch spočívajúcich v nedovolenom zaobchádzaní s OPL. V širšom zmysle slova sa bavíme o trestných činoch, ktoré súvisia s nealkoholovou toxikomániou, kde patrí aj šírenie, podpora, distribúcia návykových látok, podnecovanie k užívaniu alkoholu alebo tabáku, trestných činoch, ktoré súvisia s obstarávaním si drogy alebo finančných prostriedkov s cieľom

zaoberať si potrebnú dávku drogy. U nealkoholových drog sa objavujú trestné činy s cieľom vytvoriť ponuku a dopyt po drogách, trestné činy páchané pod vplyvom drog, trestné činy zamerané na získanie drog v súvislosti s užívaním drog a zaoberaním si drogy a v neposlednom rade trestné činy páchané na užívateľoch drog. [33], [35]

Drogová trestná činnosť spadajú pod ňu psychofarmakologické trestné činy, kompulzívne trestné činy ekonomického charakteru, systémové trestné činy a taktiež trestné činy porušujúce drogovú legislatívu. Pokiaľ by sme sa zamerali len na Trestný zákonník, tak nedefinujeme všetky trestné činy súvisiace s návykovými látkami, kde spadá alkohol, OPL alebo iné návykové látky. Trestné činy definované v Trestnom zákonníku sú len zlomkom kriminálnych deliktov páchaných v súvislosti s návykovými látkami.

Trestné činy súvisiace s návykovými látkami klasifikujeme do ďalších štyroch skupín:

1. Psychofarmakologicky podmienené trestné činy – jedná sa o trestné činy páchané v dôsledku zmien v organizme po užití návykovej látky. Nejedná sa len o trestné činy súvisiace s akútnou intoxikáciou človeka, ale aj o trestné činy súvisiace s dlhodobým užívaním návykovej látky, čo má za následok negatívny vplyv na CNS a samotné orgány. U alkoholu dochádza napríklad k akútnej intoxikácii po požití veľkej dávky, kedy sú kognitívne funkcie utlmené a človek nie je schopný triezvo uvažovať, ale taktiež aj pri pravidelnom pití alkoholu dochádza k organickému poškodeniu mozgu. V tomto stave dochádza k páchaniu trestných činov ako sú lúpež, krádež, výtržníctvo, ohrozenie pod vplyvom návykovej látky alebo aj týranie blízkej a zverenej osoby. Najsilnejšia väzba v súvislosti s psychofarmakologickou kriminalitou vzniká u alkoholu.
2. Ekonomicky motivované trestné činy – sú spojené s trestnými činmi spáchanými za účelom obstarávania si financií, prostriedkov na návykovú látku alebo priamo na kúpu samotnej návykovej látky. Tejto skupine hovoríme aj kompulzívne trestné činy, pretože sa vyložene jedná o trestné činy, kde hlavnou motiváciou je zvládnuť stav závislosti a vyhnúť sa nepríjemnému abstinenčnému syndrómu.
3. Systémové trestné činy – páchané v rámci drogových trhov, doprovodné javy v súvislosti s obchodom s drogami, kde spadá násilná kriminalita, vydieranie, úplatkárstvo, poškodzovanie majetku. Častokrát sa jedná o trestné činy

organizovanej skupiny, ktorej záujmom je ovládnutie trhov s drogami, získanie vplyvu na určitom území alebo aj páchanie korupcie.

4. Trestné činy porušujúce právnu reguláciu – je najzaujímavejšou skupinou, pretože ju tvoria primárne drogové trestné činy, ktoré sú v TZ upravené pod § 283 až § 287.

Trestný čin je definovaný v zákone č. 40/2009 Sb. pod § 13 odstavce 1 (ďalej len odst.), ktorý hovorí, že „*trestným činom je protiprávny čin, ktorý trestný zákon označuje za trestný a ktorý vykazuje znaky uvedené v takom zákone*“. V prípade trestného činu je k trestnej zodpovednosti potreba úmyselné zavinenie, pokiaľ však nestanoví zákon inak, že postačí zavinenie z nedbanlivosti. [7]

Prečiny a zločiny sú taktiež definované v zákone č. 40/2009 Sb., ale už pod § 14 odstavce 1 až 3, kde trestné činy sa delia na prečiny a zločiny.

„*Prečiny sú všetky nedbanlivostné trestné činy a tie úmyselné trestné činy, na ktoré trestný zákon stanoví trest odňatia slobody s hornou hranicou trestnej sadzby do päť rokov*“.

Drogová závislosť jedná sa o najvýznamnejšiu a najzávažnejšiu poruchu zdravia v súvislosti s užívaním návykových látok. Diagnózy súvisiace s drogovou závislosťou sú vedené v Medzinárodnej klasifikácii chorôb (ďalej len MKN-10) pod kódmi F10- F19. MKN-10 taktiež stanovuje kedy sa u závislého človeka jedná o závislosť.

V prípade, že sa u jedinca objavujú aspoň 3 alebo aj viac diagnostických kritérií pre stanovenie závislosti, hovoríme o závislosti. Závislý človek teda musí spĺňať tieto kritériá:

1. silná túžba alebo pocit nutnosti užiť látku
2. ťažkosti s kontrolou správania viažuceho sa na užívanie látky, konkrétne na jeho začatie, ukončenie alebo na úroveň užívania
3. fyziologický abstinenčný stav nastupujúci potom, čo sa užívanie látky skončilo alebo boli znížené jej dávky. Uvedené sa prejavuje charakteristickým abstinenčným syndrómom pre danú látku, alebo užitím rovnakej (alebo príbuznej) látky s cieľom dosiahnuť úľavu alebo predísť abstinenčným príznakom
4. potvrdenie tolerancie, čo znamená nevyhnutnosť zvýšených dávok psychoaktívnej látky s cieľom dosiahnuť účinky pôvodne vyvolané pri nižších dávkach

5. progresívne zanedbávanie alternatívnych pôžitkov a záujmov pre užívanie psychoaktívnej látky, zvýšenie množstva času stráveného na zadováženie si látky alebo pri užívaní látky, alebo času potrebného na zotavovanie sa z jej účinkov
6. pretrvávajúce užívanie látky napriek jasným dôkazom o výrazne škodlivých dôsledkoch [49].

2.2 Návyková látka ako kriminogénny faktor

Vyššie už bolo spomenuté, čo znamená pojem drogová závislosť. Závislosť na návykových látkach vzniká postupne. Mozog užívateľa si tak postupne vytvára návyk, čo u väčšiny návykových látok znamená, že sa zvyšuje hranica účinku danej látky, teda pre dosiahnutie želaného efektu potrebuje užívateľ vyššiu dávku. Tento fakt ovplyvňuje aj finančnú situáciu užívateľa. Z hľadiska kriminológie majú návykové látky význam najmä ako faktor, ktorý prispieva k trestnej činnosti alebo vo všeobecnosti podporujú rozvoj sociálne-patologických javov. Skutočnosť, že existuje vzťah medzi užívaním drog a kriminalitou popisuje viacero štúdií.

Mark Simpson popisuje na základe rozhovoru s 88 mladými ľuďmi z Anglicka niekoľko zistení. Štúdia prebiehala v dĺžke 6 mesiacov na účastníkoch vo veku 16-24 rokov. Hlavnou hypotézou bolo, že na to, aby sme porozumeli tomu prečo ľudia jedajú ako jedajú v určitých situáciách, tak najprv potrebujeme zistiť kontext ich života, sociálnu stránku a prostredie, v ktorom žijú a ktoré ich ovplyvňuje. S každým účastníkom absolvoval autor rozhovory, z ktorých vyvodil záver, že vzorce užívania drog sú výsledkom lokálneho sociálneho prostredia daného človeka. Definoval taktiež tri rôzne druhy užívania návykových látok - rekreačné, pretrvávajúce a závislosť. Rekreační užívatelia drog definovali sami seba ako úplne odlišných od pretrvávajúcich užívateľov alebo od závislých. Poukazuje na to, že toto rozdelenie je dôležité z pohľadu identifikácie užívateľov páhajúcich drogovú trestnú činnosť. Jednalo sa najmä o pretrvávajúcich užívateľov. [50]

Zaujímavejšia je štúdia z roku 2008, ktorá bola realizovaná formou metaanalýzy. Vyhľadávanie z databáze reportovalo viac ako 5000 výsledkov. Po selekcii mali autori k dispozícii 344 štúdií, z ktorých bolo relevantných 60. Do metaanalýzy ich bolo zaradených 60, z toho len 10 bolo publikovaných okolo roku 2000. Ostatné štúdie boli staršie. Výsledky

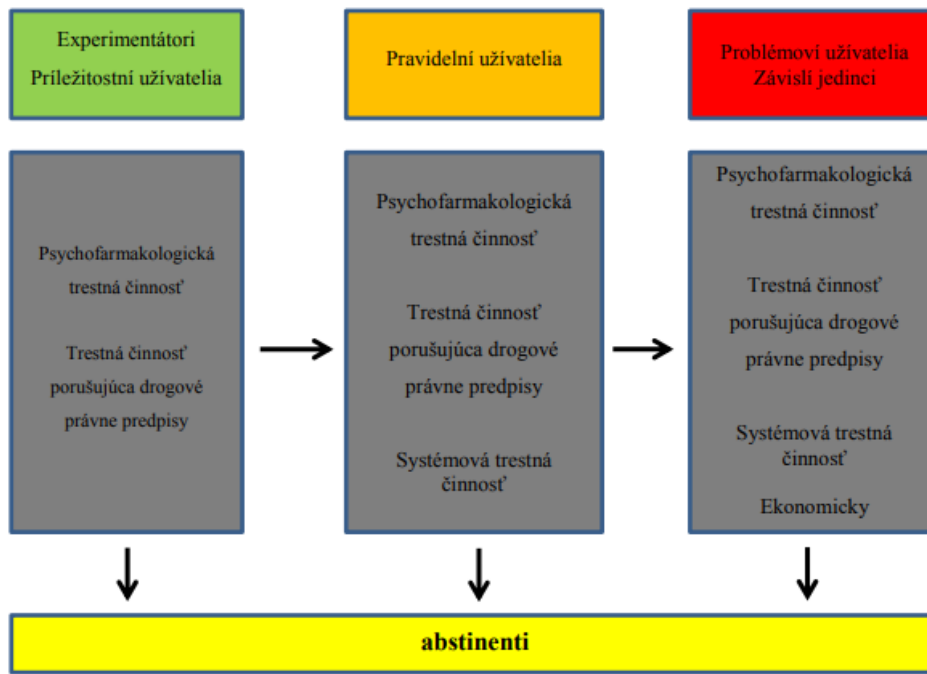
podporujú teóriu, že existuje súvislosť medzi užívaním drog a kriminalitou. Riziko spáchania priestupku bolo 2,8-3,8x vyššie u užívateľov drog než u tých, ktorí drogy neužívajú. Podstatný je aj fakt, zo štúdie vyplynulo, že vzťah medzi užívaním drog a kriminalitou nebol rovnaký u všetkých typov drog. Najvyššie riziko spáchania priestupku vykazovali užívatelia cracku (6x vyššie), heroínu (3x vyššie) a kokaínu (2,5x vyššie). Riziko spáchania priestupku alebo trestného činu teda závisí aj od typu návykovej látky. [51]

Podľa Gřivnu a spol. existuje vzťah medzi užívaním návykových látok a kriminalitou avšak nie je úplne zrejmé do akej miery. Tvrdí, že nie je možné jednoznačne konštatovať, že by užívanie drog jednoznačne viedlo k páchaniu trestnej činnosti, pretože kauzalita medzi oboma javmi nebola dostatočne preukázaná. Odkazuje na socio-ekonomické faktory jedinca, teda užívanie návykových látok môže symbolizovať určité antisociálne správanie. Trestná činnosť a užívanie návykových látok sa môžu navzájom posilňovať a to tak, že osoby páchajúce trestnú činnosť sú ohrozené rozvojom závislosti a osoby závislé sú zase vystavené väčšiemu riziku zapojenia sa do danej činnosti, prípadne prepadnú inej kriminálnej činnosti. [32]

Dynamický koncept podľa austrálskeho profesora Davida J. Collinsa a jeho kolegov, ktorý vychádza z modelu EMCDDA potvrdzuje fakty, ktoré poskytla už vyššie zmienená štúdia z roku 2008. Odráža vzťah medzi užívaním návykových látok a páchaním trestnej činnosti v závislosti na drogovej kariére. Autori dynamického konceptu tvrdia, že rozsah a typ páchanej trestnej činnosti súvisí s drogovou kariérou páchatel'a. Na základe uvedeného autori vytvorili štyri kategórie, do ktorých zaradili jednotlivé typológie užívateľov návykových látok. Do prvej kategórie boli zaradení experimentátori a príležitostní užívatelia návykových látok. Experimentátorom sa rozumie osoba, ktorá užíva návykové látky občasne a nepravidelne. Užívanie návykových látok je súčasťou životného štýlu užívateľ'a, pričom samotná intenzita užívania je približne raz za týždeň. Druhú kategóriu tvoria pravidelní užívatelia, u ktorých je intenzita užívania návykových látok vyššia ako jedenkrát týždenne. Do tretej kategórie autori začlenili problémových užívateľov a závislých jedincov. Problémoví užívatelia sú osoby, ktoré požívajú návykové látky dlhodobo a pravidelne. Tento stupeň je častokrát spájaný s injekčným užívaním drog. Závislí jedinci spĺňajú diagnostické kritériá syndrómu závislosti. Štvrtú kategóriu tvoria abstinujúce osoby/užívatelia návykových látok, ktoré už

nepredstavujú žiadne riziko páchania trestnej činnosti súvisiacej s užívaním návykových látok [54].

Tabuľka 1 Vzťah užívateľov drog a drogovej kriminality [54]

2.3 Primárna drogová kriminalita

Prijatie zákona č. 40/2009 Sb. by sme mohli označiť ako jednu z najväčších zmien v oblasti trestného práva od roku 1989. D roku 1989 bolo Československo pomerne uzavreté a bolo komplikované presúvať alebo i dovážať drogy a iné návykové látky cez hranice. Došlo k niekoľkým zmenám v zákonoch tak, aby reflektovali na zmeny ohľadom postojov, užívania návykových látok, ale aj drogových trhov.

2.3.1 Dohovory a Európsky legislatívny rámec

Úrad OSN pre drogy a kriminalitu uvádza, že v minulosti mnoho krajín zaviedlo prísne trestanie užívateľov drog, ale takýto prístup sa v praxi neosvedčil a nepreukázalo sa, že by represia dokázala znížiť užívanie drog, mieru závislosti na drogách alebo kriminalitu spojenú s drogami. Naopak, takýto prístup je drahý, zvyšuje zdravotné riziká v spoločnosti a môže obmedzovať ľudské práva. Dokument Úradu OSN pre drogy a kriminalitu konštatuje, že z týchto dôvodov mnohé krajiny zavádzajú alternatívne tresty za užívanie drog a s tým spojené trestné činy. [43]

Na medzinárodnej úrovni sú teda dôležité dokumenty vydané a schválené OSN. V oblasti drogovej kriminality sú dôležité dohovory:

Jednotný dohovor o omamných látkach (30. marec 1961, New York) v znení Protokolu o zmenách Jednotného dohovoru o omamných látkach (25. marec 1972, Ženeva), ktorý je považovaný za najvýznamnejší dokument upravujúci pravidlá medzinárodného práva aplikovateľné v súvislosti s omamnými a psychotropnými látkami. Primárnym cieľom vypracovania Dohovoru bolo zjednotenie všetkých doteraz podpísaných medzinárodných dokumentov upravujúcich drogovú problematiku. Dohovor okrem iného klasifikuje omamné látky do 4 zoznamov.

Zoznam I obsahuje všetky opiáty, kokaín, kanabis, ktoré podliehajú všetkým kontrolným opatreniam vyplývajúcim z Dohovoru. Zoznam II obsahuje látky bežne používané v medicíne, u ktorých je menšie riziko ich zneužitia a tým pádom podliehajú menej prísnej kontrole. V Zozname III sú uvedené prípravky obsahujúce drogy zo Zoznamu II, ktoré taktiež podliehajú menšej kontrole. Zoznam IV zahŕňa najnebezpečnejšie omamné látky, na ktoré sa okrem prísnych kontrolných opatrení vzťahujú aj ďalšie špecifické opatrenia, ktoré môžu jednotlivé štáty prijať. Takýmto opatrením je aj právo na absolútny zákaz produkcie, dovozu, vývozu či obchodovanie s takýmito látkami. Dohovor taktiež upravuje mechanizmus zaraďovania, preradaťovania a vymazávania omamných látok zo zoznamov. Význam Dohovoru spočíva aj vo vytvorení inštitucionálneho rámca medzinárodnej kontroly omamných látok. Tieto úlohy boli zverené Komisii pre omamné látky a Medzinárodnému úradu pre kontrolu omamných látok. Postavenie tohto úradu bolo posilnené aj prijatím Protokolu o zmenách Jednotného dohovoru o omamných látkach z roku 1961 (ďalej len "Protokol"), ktorý bol dohodnutý v Ženeve 25. marca 1972 a do platnosti vstúpil 8. augusta 1975, ktorý okrem posilnenie postavenie úradu rozšíril povinnosti štátov v oblasti odhadu spotreby omamných látok. V Protokole zmluvné štáty kladú dôraz na riadnu a včasnú prevenciu zneužívania omamných látok, ktorá musí predchádzať kontrolným a represívnym mechanizmom.

Dohovor o psychotropných látkach (21. február 1971, Viedeň) Dohovor o psychotropných látkach vymedzuje v článku 1 základné pojmy pre lepšiu orientáciu medzi psychotropnými látkami. Rovnako ako Jednotný dohovor o omamných látkach zaraďuje psychotropné látky do 4 zoznamov. Pojem psychotropná látka je v Dohovore striktné vymedzený ako každá

látka, prírodná alebo syntetická, alebo ako každý prírodný materiál obsiahnutý v Prílohe I až IV.

V Prílohe I sú uvedené látky, ktoré majú malú resp. žiadnu liečebnú hodnotu a existuje vysoké riziko ich zneužitia, pričom tieto látky predstavujú značné nebezpečenstvo pre zdravie ľudí. Medzi tieto látky patria napríklad halucinogény. Príloha II zahŕňa látky s nízkou alebo stredne nízkou liečebnou hodnotou, ktoré sú veľmi nebezpečné pre verejné zdravie, ako napríklad amfetamíny či niektoré analgetiká. Príloha III obsahuje látky so strednou alebo vysokou liečebnou hodnotou, u ktorých je riziko zneužitia a zároveň predstavujú vysoké nebezpečenstvo pre ľudské zdravie. Takýmito látkami sú aj barbituráty. V Prílohe IV sa nachádzajú látky, ktorých terapeutická hodnota dosahuje od nízkej až po vysokú úroveň, pričom pre verejné zdravie nepredstavujú vysoké nebezpečenstvo. V Dohovore je okrem iného vymedzený aj okruh osôb, ktoré môžu predpisovať a vydávať látky z Prílohy II až IV. Na základe lekárskeho receptu môžu tieto látky vydávať jednotlivcom iba lekárnici alebo maloobchodní distribútori, ktorým takúto činnosť povoľuje licencia vydaná orgánmi verejného zdravotníctva. Dohovor o psychotropných látkach, podobne ako predchádzajúci dohovor, obsahuje preventívne a trestné opatrenia, pričom opäť sa kladie väčší dôraz na prevenciu pred represiou, čo umožňuje zmluvným stranám využívať miesto trestov opatrenia smerujúce k liečbe, výchove, rehabilitácii a začleneniu osôb užívajúcich psychotropné látky do bežného života. [46]

Na európskej úrovni má pomerne významný dosah **Rámcové rozhodnutie Rady 2004/757/SVV** zo dňa 25.10.2004, ktorým sa stanovujú minimálne ustanovenia týkajúce sa znakov skutkových podstát trestných činov a sankcií v oblasti nedovoleného obchodu s drogami. Toto rozhodnutie sa vzťahuje na protiprávne nakladanie s drogami, ktorými sa pre účely tohto rozhodnutia rozumejú omamné a psychotropné látky v zmysle protidrogových dohôd Organizácie spojených národov (ďalej len OSN), syntetické látky a prekurzory. Za trestné sa považujú aj návody, pokusy vo vzťahu k uvedeným trestným činom. Rámcové rozhodnutie nehovorí o tom, kedy sa páchateľ dopustí niektorého z prípadov uvedených v trestnom zákone pre svoju vlastnú potrebu.

Toto rámcové rozhodnutie upravuje základné pravidlá týkajúce sa znakov skutkových podstát trestných činov nezákonného obchodu s drogami a prekurzormi. Členské štáty sa zaväzujú prijať opatrenia na zabezpečenie trestnosti nasledujúcich úmyselných skutkov:

- a) výroba, zhotovenie, získavanie, príprava, ponuka, ponuka na predaj, distribúcia, predaj, dodanie za akýchkoľvek podmienok, sprostredkovanie, odoslanie, odoslanie tranzitom, preprava, dovoz alebo vývoz drog
- b) pestovanie ópiového maku, koky a rastliny konope
- c) prechovávanie alebo nákup drog s úmyslom vykonávať niektorú z činností uvedených pod písmenom a)
- d) výroba, preprava alebo distribúcia prekurzorov s vedomím, že sa použijú pri nezákonnej výrobe alebo na nezákonnú výrobu alebo zhotovenie drog

Hneď v bode číslo 1 popisuje nezákonný obchod s drogami, ktorý predstavuje hrozbu pre zdravie, bezpečnosť a kvalitu života občanov Európskej únie. [47]

Nakladanie s prekurzormi medzi EÚ a tretími krajinami upravuje Nariadenie Rady (ES) 111/2005 z 22. decembra 2004, ktorým sa stanovujú pravidlá sledovania obchodu s drogovými prekurzormi medzi Spoločenstvom a tretími krajinami, a ktoré bolo taktiež zmenené Nariadením Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) č. 1258/2013 z 20. novembra 2013. Pre obe vyššie uvedené nariadenia boli vydané tzv. vykonávacie pravidlá v podobe Nariadenia Komisie (EÚ) č. 225/2011 zo 7. marca 2011, ktorým sa mení a dopĺňa nariadenie Komisie (ES) č. 1277/2005. Vykonávacie pravidlá vymedzujú vykonávanie Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (ES) 273/2004, ako aj Nariadenie Rady (ES) 111/2005 z 22. decembra 2004 vo vzťahu k zodpovedným zástupcom, na udeľovanie povolení prevádzkovateľom a ich registrácii, poskytovanie informácií súvisiacich s vývozom, dovozom prekurzorov a vydávaním povolení na takúto činnosť.

V posledných rokoch zaznamenávajú nové syntetické drogy čoraz väčší rozmach. Vývoj v oblasti omamných a psychotropných látok je považovaný za značne dynamický. Európska únia musí venovať zvýšené úsilie a pozornosť látkam, ktoré nie sú obsiahnuté v žiadnom z vyššie uvedených dohovorov OSN. Otázku nových psychoaktívnych látok na pôde EÚ rieši predovšetkým **Rozhodnutie Rady (2005/387/SVV) z 10. mája 2005** o výmene informácií, hodnotení rizika a kontrole nových psychoaktívnych látok. Definícia nových syntetických drog je ukotvená v článku 3, kde pod pojmom nová psychoaktívna látka sa rozumie nová omamná alebo psychotropná látka v čistej forme alebo v prípravku. Látka v čistej forme nie je uvedená v žiadnej z príloh Jednotného dohovoru OSN a zároveň môže predstavovať ohrozenie zdravia porovnateľné s látkami v prílohe I., II. alebo IV. Samotný prípravok predstavuje zmes obsahujúcu novú psychoaktívnu látku. Každý štát Európskej únie má v

prípade nálezu takejto látky povinnosť ju reportovať do príslušného oznamovacieho formulára. [48]

2.3.2 Legislatívny rámec v Českej republike

Situácia ohľadom užívania drog v ČR je pomerne stabilná. Určité zmeny bolo možné pozorovať v priebehu pandémie, kedy sa drogové trhy presunuli na internet a ich predaj sa realizoval prostredníctvom internetových stránok. Pred začiatkom koronavirovej pandémie vykazoval počet trestných činov spáchaných pod vplyvom návykovej látky klesajúci trend podľa policajných štatistík. Zatiaľ, čo v roku 2012 predstavovala táto kategória trestných činov 15,3 %, tak v roku 2017 to bolo 14,2 %. Stále prevláda trend, že najčastejšie sú trestné činy páchané pod vplyvom alkoholu (80 %). Primárne drogové trestné činy predstavujú približne 2-3 % zo všetkých trestných činov spáchaných v Českej republike. Najfrekvencovanejším primárnym drogovým trestným činom je § 283 TZ Nedovolenej výroby a iného nakladania s omamnými a psychotropnými látkami, a to približne 80 %. [32]

V zásade tu hovoríme o trestných činoch definovaných v Hlave VII. TZ, trestné činy všeobecne nebezpečné, pod § 283 až § 287 TZ. V prípade právnej úpravy drogových trestných činov nedošlo k zásadným zmenám pokiaľ ide o okruh primárnych drogových trestných činov, takže sa jedná o tieto trestné činy:

§ 283 TZ Nedovolenej výroby a iného nakladania s omamnými a psychotropnými látkami

“Kdo neoprávněně vyrobí, doveze, vyveze, proveze, nabídne, zprostředkuje, prodá nebo jinak jinému opatří nebo pro jiného přechovává omamnou nebo psychotropní látku, přípravek obsahující omamnou nebo psychotropní látku, prekursor nebo jed, bude potrestán odnětím svobody na jeden rok až pět let nebo peněžitým trestem.”

§ 284 TZ Prechovávanie omamnej a psychotropnej látky a jedu

“Kdo neoprávněně pro vlastní potřebu přechovává v množství větším než malém omamnou látku konopí, pryskyřici z konopí nebo psychotropní látku obsahující jakýkoli tetrahydrokanabinol, izomer nebo jeho stereochemickou variantu (THC), bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok, zákazem činnosti nebo propadnutím věci.”

Kdo neoprávněně pro vlastní potřebu přechovává jinou omamnou nebo psychotropní látku než uvedenou v odstavci 1 nebo jed v množství větším než malém, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta, zákazem činnosti nebo propadnutím věci.”

§ 285 TZ Nedovolené pestovanie rastlín obsahujúcich omamnú a psychotropnú látku

“Kdo neoprávněně pro vlastní potřebu pěstuje v množství větším než malém rostlinu konopí, bude potrestán odnětím svobody až na šest měsíců, peněžitým trestem nebo propadnutím věci.

Kdo neoprávněně pro vlastní potřebu pěstuje v množství větším než malém houbu nebo jinou rostlinu než uvedenou v odstavci 1 obsahující omamnou nebo psychotropní látku, bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok, peněžitým trestem nebo propadnutím věci.”

§286 TZ Výroba a držanie predmetu k nedovolenej výrobe omamnej a psychotropnej látky a jedu

“Kdo vyrobí, sobě nebo jinému opatří anebo přechovává prekursor nebo jiný předmět určený k nedovolené výrobě omamné nebo psychotropní látky, přípravku, který obsahuje omamnou nebo psychotropní látku, nebo jedu, bude potrestán odnětím svobody až na pět let, peněžitým trestem, zákazem činnosti nebo propadnutím věci.”

§ 287 TZ Šírenie toxikománie

Kto iného zvädza k zneužívaniu inej návykovej látky než alkoholu alebo ho v tom podporuje, prípadne podnecuje, tak bude potrestaný.

Zmeny, ktoré sa týkali § 283 TZ sa premietli najmä do trestných represíí, ktoré súvisia s použitím vyššej trestnej sadzby, zavedením spodných hraníc množstva určitých látok. Podľa § 283 TZ môže súd uložiť 2 roky až 10 rokov odňatia slobody alebo prepadnutie majetku pokiaľ spácha trestný čin ako člen organizovanej skupiny, bol za takýto čin v posledných 3 rokoch odsúdený a potrestaný, v značnom rozsahu, prípadne spáchal daný čin na dieťati. Na 8 až 12 rokov alebo prepadnutím majetku pokiaľ spôsobí ťažkú ujmu na

zdraví, s úmyslom získať pre seba alebo pre niekoho iného značný prospech, veľkého rozsahu alebo voči dieťaťu mladšiemu 15 rokov.

Koncepčné rozdiely je však možné vidieť najmä u trestného činu prechovávaní OPL a jedov § 284 TZ, kde boli stanovené trestné sadzby za neoprávnené prechovávanie drogy pre vlastnú potrebu v množstve väčšom než malom, pokiaľ ide o konopné drogy na jednej strane a ostatné OPL na strane druhej. Konopné drogy sú z hľadiska celoživotnej prevalencie užívania v dospeléj populácii najrozšírenejšími drogami, preto je táto právna úprava § 284 TZ viac ako žiadúca. Došlo k rozdeleniu OPL podľa miery ich zdravotnej a spoločenskej nebezpečnosti, hlavným indikátorom teda bolo stanovenie negatívnych dopadov na zdravie a spoločnosť v dôsledku užívania návykových látok. Trestnoprávny postih teda rozlišuje prechovávanie omamnej alebo psychotropnej látky, prípravku obsahujúceho omamnú alebo psychotropnú látku, prekursoru alebo jedu pre iného (§ 283 TZ ČR) od prechovávaní omamnej a psychotropnej látky a jedu pre vlastnú potrebu (§ 284 ods. 1, ods. 2 TZ ČR). Zákon teda rozlišuje medzi bežným užívateľom drog, mohli by sme ho nazvať rekreačným a dilerom, človekom, ktorý šíri omamné a psychotropné látky. Prísnejší trestnoprávny postih sa týka práve dílerov.

Na základe úpravy v predošlom paragrafe, bola v § 285 TZ zavedená nová skutková podstata, ktorá spočíva v neoprávnenom pestovaní rastlín obsahujúcich OPL pre vlastnú potrebu v množstve väčšom než malom. Zároveň s týmto krokom bolo potrebné rozlíšiť aj výšku trestnej sadzby v súvislosti s pestovaním konopných drog od ostatných rastlín obsahujúcich OPL. V prípade konopných drog sa teda jedná o privilegovanú skutkovú podstatu, ktorej primárnym cieľom bolo je odlišiť pestovateľov konopných rastlín pre vlastnú potrebu a súkromné účely od tých, ktorí sa venujú komerčnému pestovaniu konopných rastlín za účelom predaja a generovania zisku. V súvislosti s neoprávneným držaním konopných látok v minulosti prebiehalo veľa diskusií, či sú trestné postihy, v prípade prechovávaní konopných látok pre vlastnú potrebu, adekvátne. Táto úprava teda po mohla odstrániť nejasnosti a právne kvalifikovať správanie, ktoré s tým súvisí. [41] Z daného ustanovenia vyplýva, že nedochádza ku kriminalizácii pestovania rastlín s psychotropným účinkom ako je napríklad muškátový orech. Taktiež sa zmierňuje postih pre samopestovateľov, teda osôb, ktoré pestujú konope, huby a iné pre osobnú spotrebu. V tomto prípade sa môžeme obrátiť na stanovisko trestného kolégia Najvyššieho súdu k otázke

trestnoprávneho posúdenia jednania spočívajúceho v neoprávnenom pestovaní konope za účelom jej ďalšej distribúcie, vrátane otázky, kedy má takéto jednanie charakter prípravy, prípadne pokusu trestného činu podľa paragrafu § 283 TZ ČR.

Ďalej sa k problematike pestovanie konope vyjadruje v zmysle *“Samotné neoprávnené pěstování rostliny konopí nelze ztotožňovat s pojmem výroba omamné nebo psychotropní látky ve smyslu § 283 odst. 1 tr. zákoníku (viz rozhodnutí pod č. 18/2007 Sb. rozh. tr.). O výrobu, resp. některou její fázi, by mohlo jít pouze v případech, pokud by rostlina konopí byla sklizena a následně došlo k jejímu neoprávněnému zpracování v procesu, v němž by jako vstupní komponent byla dále upravována, a to buď do stavu způsobilého již ke spotřebě (marihuana), anebo k získání psychotropní látky tetrahydrokanabinolu (THC). To platí i tehdy, jestliže pachatel uskutečnil takovou výrobu pro vlastní potřebu a za tím účelem si opatřil nebo přechovával rostliny konopí; v tomto případě samotné opatření nebo přechovávání rostlin konopí je již pokusem trestného činu nedovolené výroby a jiného nakládání s omamnými a psychotropními látkami a s jedy podle § 21 odst. 1 a § 283 odst. 1 tr. zákoníku, a nikoli jen přípravou ve smyslu § 20 odst. 1 tr. Zákoníku.”* [52]

V tomto smere je dôležité poukázať aj na zmocnenie vlády v § 289 TZ, aby vládnym nariadením stanovila množstvo väčšie než malé, teda presnejšie aké množstvo je väčšie než malé u OPL, prípravkov ich obsahujúcich a jedov. Toto nariadenie bolo vykonané nariadením vlády 467/2009 Sb. Zároveň je potrebné aj stanovenie, ktoré rastliny alebo huby sa považujú za rastliny a huby obsahujúce OPL a aké je ich množstvo väčšie než malé, ustanovené v nariadení 455/2009 Sb. Avšak s účinnosťou od 23.8. 2013 bola časť zmocňovacieho ustanovenia zrušená, zároveň aj zmocnenie ohľadom stanovenia množstva väčšieho než malé. Hlavným dôvodom bol rozpor s článkom 39 Listiny základných práv a slobôd v spojení s článkom 78 Ústavy. V súčasnosti sú definované len orientačné hodnoty množstva väčšie než malé.

2.3.3 Nové syntetické drogy

Primárna drogová kriminalita je v tomto prípade často spojená s problémom, že trestné činy vymedzené trestným zákonom, ktoré súvisia s novými syntetickými látkami, sa jednoducho nedajú odhaliť. Osoby páchajúce trestné činy súvisiace s výrobou, distribúciou a šírením týchto látok sú pomerne ťažko odhaliteľné a súdne stíhateľné. Je to najmä z toho dôvodu, že k tomu, aby sa vyhlí problémom trestnému stíhaniu v dôsledku niektorého z trestných činov

uvedených v trestnom zákone, im stačí malá zmena štruktúry látky. Trestný zákon síce obsahuje údaje o látkach, ktoré sa považujú za nelegálne, ale otázkou zostáva, čo s takými látkami, ktoré trestný zákon nevymedzuje? V tom prípade predsa nemôže byť človek, ktorý síce vedome pozmení štruktúra istej drogy, trestne postihnuteľný, pretože nová látka nie je na zozname zakázaných látok, teda z pohľadu práva je legálna.

Rýchlosť, akou sa tieto látky objavujú na drogovom trhu, značne obmedzuje schopnosť príslušných orgánov promptne reagovať a konať v tejto veci. V praxi to teda znamená, že kým sa stihne vôbec prísť na zloženie novej syntetickej drogy a legislatívne bojovať proti jej šíreniu, „drogoví designéri“ vytvoria ďalšiu novinku, ktorej molekuly budú na báze pôvodnej látky, avšak jej zloženie nebude odpovedať žiadnej látke zo zoznamu omamných a psychotropných látok, jedov a prípravkov ich obsahujúcich, tak ako to stanovuje zákon.

Ako nové syntetické drogy označujeme látky s podobnými vlastnosťami, účinkami a štruktúrou ako tzv. tradičné drogy. Od bežne užívaných drog sa však odlišujú tým, že ich štruktúra je pozmenená tak, aby ich nedovolená výroba, distribúcia, prechovávanie, voľný predaj, neboli trestne postihnuteľné. Týmto drogám sa tiež hovorí „*legal highs*“, „*research chemicals*“, či „*designer drugs*“, čo v podstate vystihuje to, akým spôsobom sú vyrábané. Zároveň to poukazuje na fakt, že tieto v preklade "designérske drogy" sú vyrábané za jediným účelom – vyhnúť sa legislatívnemu postihu, ktorý plynie z ich výroby a distribúcie. Na podporu včasného monitoringu týchto látok vznikol aj rýchlejší legislatívny proces a aplikácia hlásenia včasného záchytu nových syntetických drog.

2.4 Sekundárna drogová kriminalita

Sekundárna trestná činnosť je spojená s trestnými činmi zameranými na obstaranie si prostriedkov alebo finančných prostriedkov pre následnú kúpu drogy. V danom prípade sa bavíme o trestných činoch krádeže, lúpeže, ale aj ďalších.

Páchanie trestnej činnosti pod vplyvom návykovej látky je viac rozšírené vo veľkých mestách, kde samozrejme predpokladáme, že aj výskyt kriminality je vyšší. Niektoré trestné činy sa orgánom činným v trestnom konaní podarí vyriešiť a usvedčiť páchatel'a, u niektorých to bohužiaľ nie je možné vzhľadom k obmedzeným prostriedkom a možnostiam, ktoré Polícia ČR má. Trestné činy krádeže, vykrádania áut je pomerne náročné objasniť v prípade, že na danom mieste nie je nainštalovaný kamerový systém, v okolí sa nenachádzal

žiadny svedok. V prípade poškodeného, má poškodený nárok na primeranú náhradu škody. Pokiaľ pri realizácii trestného činu dôjde aj k ujme na zdraví poškodeného, tak je možné žiadať o bolestné, čo sa musí dokazovať v priebehu súdneho pojednávania. Poškodený má nárok na náhradu škody, peňažitú pomoc od štátu alebo aj dávku. Toto všetko je možné aplikovať len v prípade, že páchatel daného trestného činu je známy. Pokiaľ nie je známa identita páchatel'a, tak sa poškodený nemusí dočkať finančnej alebo inej kompenzácie. Náhrada škody môže byť realizovaná štátom alebo poisťovňou, prípadne je možné požiadať nadácie, ktorá sa zaoberá obeťami trestných činov. Tento prístup využívajú najčastejšie obeť sexuálnych trestných činov. [44]

3 OSOBNOSŤ PÁCHATEĽA

Existuje niekoľko kriminologických teórií, ktoré sa venujú osobnosti páchatel'a. Za pomerne zaujímavú považujem **teóriu kontroly**. Táto teória sa zameriava na proces osvojovania si sociálne komfortného správania, čo v podstate znamená to, aby sa jedinec naučil sociálne zdravým spôsobom správania, tak musí v jeho živote bezchybne fungovať určitá formálna a neformálna instancia kontroly, prostredníctvom ktorej si človek vytvára kontrolu vnútornú procesom interiorizácie.

V tomto smeru sú najvýznamnejšie prínosy autora Trávise Hirschiho, ktorého teória je založená na základe sociálnych väzieb. Tento pojem potom delí do 4 elementov.

- Sociálna citlivosť- rešpekt k očakávaniam a práním ostatných ľudí okolo
- Prosociálna orientácia – ochota jedinca chovať sa žiadúcim spôsobom podľa určitých noriem
- Akceptovanie morálnych a sociálnych hodnôt – viera v tradičné hodnoty, hodnoty, ktoré sú akceptované spoločnosťou
- Osobná zainteresovanosť – predstavuje vlastnú snahu o udržiavanie väzieb

Táto teória sa v podstate stala najviac používanou teóriou kriminologických výskumoch avšak niektoré fakty bolo potreba upraviť, preto ju Hirschi prepracoval na **teóriu sebakontroly**. Táto teória popisovala znaky páchatel'ov kriminálnej činnosti na základe určitých prvkov, ktorými sa všetci spoločne vyznačovali. Spoločnými znakmi sú teda: delikty, ktoré páchajú im umožňujú jednoduché a rýchle uspokojenie potrieb, páchanie

deliktov je vzrušujúce a zábavné, častokrát sa u nich prejavuje ľahostajnosť voči ostatným ľuďom v okolí a nízka schopnosť sebakontroly. [38]

Z pohľadu kriminality sa môžeme zamyslieť nad určitou typológiu páchatel'ov trestnej činnosti, kde by sme ich mohli rozdeliť do piatich kategórií:

1. Obyčajný človek, ktorý bol popohnaný k spáchaniu trestného činu určitými okolnosťami alebo spôsobil trestný čin z nedbanlivosti
2. Zjavne normálny človek, ktorý jednal na základe nejakého impulzu, skratu alebo skratkovitého správania
3. Neurotický zločinec, ktorý považuje svoj sklon k páchaniu trestnej činnosti, nie je schopný s ňou bojovať, do páchania trestného činu ho nútia nevedomé, ale silné túžby, napríklad túžba po rizikovitom správaní
4. Skutočný zločinec, ktorý už nepopiera, že sa dopustil delikventného správania, je na to pyšný a v podstate prejavuje sa svojim antisociálnym postojom k spoločnosti
5. Zločinec, u ktorého je trestné činnosť páchaná v dôsledku nedostatočnej sebakontroly, nejakej duševnej poruchy, častokrát disociatívna porucha osobnosti, prípadne nejakej inej poruchy spôsobenej organickým poškodením organizmu. [39]

V prípade konania trestnej činnosti by sme sa mali zamerať aj na pojem motivácia ľudského správania. Aká je motivácia páchatel'ov konať trestné činy? Ľudské správanie je cieľené, má určité trvanie a vykazuje variabilitu. Variabilita môže byť narušená vtedy, keď je človek pod vplyvom návykovej látky. Jeho motivácia je nízka alebo vysoká, záleží, v akej situácii sa momentálne nachádza. Motivácia je sprevádzaná motivačným stavom, ktorý smeruje k uspokojeniu potreby. Motív teda vyjadruje obsah tohoto uspokojenia. U závislých páchatel'ov trestnej činnosti je motív páchania pomerne jasný pokiaľ sa bavíme o sekundárnej kriminalite a s tým spojenými trestnými činmi ako sú krádeže, lúpeže, vykrádanie a pod., ktorých primárnym motívom je zaobstaranie si finančných prostriedkov kúpu drogy alebo samotných prostriedkov pre výrobu drogy. Motivácia sa stáva ústredným problémom subjektívnej stránky trestného činu. Pri skúmaní motivácie k páchaniu trestných činov sa prelínajú dve role, a to psychológa, ktorý skúma motiváciu, ktorá spúšťa kriminálne správanie a kriminológa, ktorý sa sústreďuje na vyhľadávanie príčin páchania trestnej činnosti.

Pri vyšetřovaní trestných činov je potreba brať v úvahu to, či sa jedná o úmyselný trestný čin alebo neúmyselný. Podľa § 4 TZ sa posudzuje zavinenie, kde sa rozhoduje o tom, či páchatel' chcel alebo mal v úmysle poškodiť chránenú hodnotu, napríklad zdravie iného človeka, a taktiež vedel a bol si vedomý toho, že jeho správanie k tomu smeruje. Psychologický pohľad skúma motiváciu jedinca k trestnej činnosti, popisuje pravdepodobné motivačné pochody jedinca, avšak právne motivácie pohnútky páchatel'a mu neprináleží. V trestnom konaní sa však zavrhnúťhodnosť pohnútky uplatňuje ako prir'azujúca okolnosť. [38], [40]

Páchatel' trestného činu je jasne zafinovaný v TZ pod § 9 odst. 1 TZ, kde sa píše, že páchatel' je ten, kto trestný čin spáchal sám. Jedná sa teda o človeka, ktorý svojim vlastným správaním naplnil formálne a materiálne znaky trestného činu. Individuálna trestná zodpovednosť a zároveň aj zodpovednosť za vinu prinášajú záver, že páchatel'om trestných činov *de lege lata* môže byť len fyzická osoba. Páchatel'om trestného činu nie je len páchatel' dokonaného trestného činu, ale i prípravy a pokusu.

Príprava trestného činu je definovaná pod § 7 a § 8 TZ, kde príprava znamená „*úmyselné vytváranie podmienok pre spáchanie zvlášť závažného zločinu, najmä jeho organizovaní, zaobstaraní si prostriedkov alebo prispôsobení si prostriedkov alebo nástroju k jeho spáchaní*“.

Páchatel' ako subjekt trestného činu sa považuje za fyzickú osobu, ktorá naplnila znaky skutkovej podstaty daného trestného činu. Zákon teda vymedzuje všeobecné znaky subjektu trestného činu, ktoré musia byť dané pre naplnenie skutkovej podstaty. V podstate sa jedná o znaky obligatórne, sem patrí vek, pričetnosť a znaky fakultatívne, kde patrí napríklad nejaké špecifické postavenie alebo spôsobilosť.

Pri určovaní viny páchatel'a zostáva rozhodné to, či boli naplnené zákonom požadované znaky subjektu trestného činu a páchatel' je trestne zodpovedný. V určitých situáciách, pokiaľ dôjde k úvahám o treste, tak môžeme brať do úvahy osobnosť páchatel'a a jej špecifickosť. V tejto súvislosti existujú viaceré paragrafy, znaky páchatel'a trestného činu, ktoré môžeme aplikovať. Patrí sem napríklad: možnosť nápravy a pomery páchatel'a § 31 odst. 1 TZ a § 40 odst. 1 TZ, poľahčujúce okolnosti osobnej povahy § 33 písm. a), b), e), g) až k) TZ, stav zmenšenej pričetnosti § 32 TZ alebo aj recidíva a opakované kriminálne

delikty ako nebezpečná recidíva § 41 a § 42 TZ. Tieto znaky sú dôležité pre individualizáciu trestu. [38], [41]

4 DROGOVÉ TRHY

Drogové trhy sa vyznačujú istými zaujímavými faktami ako sú vyššie ceny a rast nákladov spojených s pašovaním drog do zahraničia, prípadne ich predajom v nejakej krajine. Drogové trhy sú rovnaké ako trhy s bežným tovarom. Ilegálne drogy tu predstavujú rovnaký spotrebný tovar ako ktorýkoľvek iný tovar, ktorý je možné kúpiť v obchode. Priekupníci využívajú rôzne sofistikované metódy prepravy týchto látok, čo znamená aj zvýšené náklady na prepravu. Tento fakt sa odráža vo výslednej cene týchto nelegálnych drog. [24]

Dôležité faktory, ktoré formujú cenu nelegálnych drog sú ponuka a dopyt. Na základe ceny drogy vieme odvodiť situáciu na drogovom trhu, čo je využiteľné v ekonómii pre tvorbu rôznych analýz. Je tiež potreba zmieniť, že trh s ilegálnymi drogami sa vyznačuje vysokými transakčnými nákladmi na oboch stranách. Každoročne dochádza k zatknutiam ľudí v súvislosti s kúpou a predajom nelegálnych drog. V prípade odhalenia drogových trhov sú uložené trestné sankcie podľa § 287 TZ č. 40/2009 Sb. Trestná sadzba sa odvíja od závažnosti spáchania tohto trestného činu. Tieto sankcie súvisia napríklad s úlohou predávajúceho v nelegálnom obchode, lokalizáciou, množstvom, kriminálnou minulosťou predávajúceho alebo páchaním trestnej činnosti na špecifických, chránených osobách.

Cena na nelegálnom trhu je určená viacerými faktormi, zaujímavým zistením na drogovom trhu je, že cena nelegálnych drog je vysoká. Cena omamných a psychotropných látok sa mení v čase a mieste a závisí najmä od kvality danej látky. U nelegálneho obchodu sa neplatia žiadne dane, bežné náklady na dopravu sú zanedbateľné. Cena na drogovom trhu je teda ovplyvnená nielen aktuálnou dostupnosťou látky na trhu, ale aj tým, aký je po danej látke dopyt. Obecne platí, že prohibícia drží ceny látok pomerne vysoko. Náklady na dopravu v súvislosti s prepravou z krajín tretieho sveta sú vyššie, zisk tieto náklady niekoľkonásobne prevyšuje. Existujú dve stratégie ako prepašovať nelegálne drogy z jednej krajiny do druhej. Prvou je získať ľudí, ktorí by boli schopní prepašovať dané látky cez hranice, druhá je pripraviť a vypraviť kontraband s bežnou zásielkou cez oficiálne prechody do krajiny. [37]

Nevýhodou týchto nelegálnych trhov je to, že aj napriek snahám polície ich sledovať a vyšetrovať, sú ťažko odhaliteľné. To môže mať vplyv na nárast primárnej aj sekundárnej

drogovej kriminality. Autori sa vo svojej práci zmieňujú aj o iných typoch drogových obchodov.

Viacerí autori sa zaoberali rozdelením drogových trhov, ale najviac prínosné je rozdelenie do troch kategórií:

1. Privátne trhy – predaj sa uskutočňuje za zatvorenými dverami, zvyčajne v byte dealera. "V privátnych trhoch sa nakupujúci aj predávajúci stretávajú len vtedy, ak sa už vopred poznajú alebo boli predstavený niekým iným, koho už predávajúci pozná. Tým sa vyhýbajú tomu, aby ich polícia odhalila a takisto je v tom zahrnuté aj menšie riziko odhalenia
2. Verejné trhy – predaj sa uskutočňuje na otvorenom priestranstve napríklad parky, ulice. Sem by sme mohli zaradiť už spomínané tzv. otvorené trhy. Ich výhodou je to, že na týchto trhoch je marihuanu možné zohnať prakticky kedykoľvek. Dealeri predávajú marihuanu cez deň aj v noci, takže je pomerne jednoduché ju zohnať kdekoľvek. Nevýhodou je však to, že dealeri sa pohybujú v otvorenom priestore, takže ich môže polícia jednoducho zbadat', vysledovať a následne aj zatknúť.
3. Poloverejné trhy – trhy, kde je možné marihuanu zohnať niekde v kluboch, hospodách a diskotékach. Tieto trhy fungujú na princípe otvorených trhov, kde kupujúci nepotrebujú žiadne pozvanie od nejakého známeho, ale sú viazané na určité podniky, kluby, diskotéky, o ktorých je známe, že je tam marihuana dostupná. Občas však býva problematické identifikovať, kto je v danom reťazci dealer [24]

Určovanie ceny drogy je pomerne zložitú. Sformulovaných bolo niekoľko zásadných faktorov, ktoré pôsobia na tvorbu ceny na drogovom trhu. Vo všeobecnosti býva cena vyššia najmä u tých drog, ktoré sa dovážajú do Európy z Ázie alebo Južnej Ameriky, kde musíme počítať s nákladmi na prepravu, importom do cieľovej krajiny a viacerými rizikami, ktoré s tým súvisia. Najväčšiu časť ceny tak podľa nich tvoria kompenzácie za rizika. Najvyššie sú kompenzácie za riziko ujmy na zdraví alebo smrti (33%), nasledujú riziko uväznenia (23,6%), náklady na prácu (13%), náklady na import (12%), riziko zabavenia drogy (8-11%) a ďalšie. Ako si môžeme všimnúť, viac ako 50% ceny drogy predstavujú kompenzačné riziká. Riziko uväznenia tvorí takmer jednu štvrtinu ceny, čo pomerne dosť navýši cenu drogy pri jej kúpe. Existuje veľa faktorov, ktoré môžu mať vplyv na vývoj ceny. Sú to napríklad variabilita v priestore, v čistote, v čase, kde cena drogy sa v priebehu niekoľkých

rokov môže meniť a takisto aj variabilita na jednotlivých úrovniach trhu. Medzi maloobchodným predajom a veľkoobchodom sú významné rozdiely. [42]

Dôležité úlohy v drogovom trhu zohrávajú dve postavy: predávajúci a kupujúci. Predávajúci sú zvyčajne aj užívatelia danej látky, takže niekedy je problém striktno určiť rozdiel medzi predávajúcim a kupujúcim.

Vertikálne členenie ľudí zainteresovaných do drogového trhu s marihuanou by sa dalo aplikovať aj na ostatné omamné a psychotropné látky.

1. Producenti – pestovatelia, ktorí pestujú kannabis
2. Exportéri – zhromažďujú vypestovanú marihuanu a následne ju predávajú
3. Pašeráci – tí, ktorí prenášajú kannabis cez hranice
4. Importéri – preberajú zásielky v krajine, kde majú byť doručené
5. Distribútori – predávajú veľké množstvo marihuany a zarábajú na tom veľké peniaze
6. Dealeri – pravidelne predávajú tovar v malom množstve, zarábajú menej peňazi
7. Pomocníci – predávajú malé množstvo svojim priateľom, nevidia sa ako dealeri, ale ako pomocníci

Drogový trh sa vyznačuje svojou rôznorodosťou nielen z hľadiska rozšírenia obchodu a jeho jednotlivých úrovní, ale aj kultúrnymi faktormi, pohlavím a sociálnym pozadím jednotlivých predajcov. Ľudia zainteresovaní do tohto obchodu sú často členmi organizovaných skupín. Tovar, ktorý sa nepredá sa väčšinou využije pre svoju vlastnú potrebu. Predajcovia marihuany sa vyznačujú tým, že sa vo veľkej miere sústreďujú len na predaj marihuany. Je pre nich typické, že sami sú užívatelia. Na to, aby sme nejaký problém mohli riešiť, tak ho musíme najprv rozpoznať a identifikovať. Nikto však nepozná všetky látky, ktoré sa do kategórie nových syntetických drog dajú zaradiť. Na mieste je teda otázka, ako vlastne definovať nové syntetické drogy? Tento pojem nie je jednoznačný. Nejedná sa o presne danú zlúčeninu ako napr. pervitín alebo heroín. Je preto náročné to regulovať a legislatívne zaštitiť. Nakoľko sú syntetické drogy pre nás relatívne nový pojem, vo svete výrobcov a predajcov si už určite našli svoje zázemie. Je preto otázkou času, kedy sa problematikou výroby, distribúcie a dostupnosti drog začnú zaoberať organizované zločinecké skupiny, ktoré v tom uvidia potenciál možného zisku. Nakoľko drogový trh s týmito látkami reaguje na zmeny v legislatíve pomerne rýchlo, tak je v súčasnosti priam nemožné zamedziť tomu, aby sa šírenie

týchto látok a kriminálna činnosť s tým súvisiaca dala úplne zastaviť. Keď už uvažujeme nad pojmom kriminálna činnosť súvisiaca s novými syntetickými drogami, tak čo to vlastne je? Zákon nestanovuje tieto látky ako nelegálne, tak je vôbec možné páchať trestné činy v súvislosti s novými syntetickými drogami? V Českej republike sa zatiaľ neobjavili žiadne podrobnejšie štúdie, ktoré by odkazovali na danú problematiku.

5 PREVENCIA DROGOVEJ KRIMINALITY

Protidrogovú prevenciu delíme na primárnu, sekundárnu a terciárnu. Z pohľadu primárnej prevencie sa jedná o aktivity, ktorých cieľom je zamedzenie trestnej činnosti. V rámci priority zameranej na oblasť prevencie a zvýšenie informovanosti boli pre rok 2019 až 2021 stanovené štyri špecifické ciele:

1. Zvýšiť informovanosť verejnosti v oblasti vzniku závislostného správania, negatívnych dopadov a rizík spojených s užívaním návykových látok. V tejto oblasti bola takmer jedna tretina aktivít realizovaných
2. Zvýšiť počet a dostupnosť efektívnych programov primárnej prevencie, kde sa podarilo splniť túto aktivitu len čiastočne
3. Rozšíriť realizáciu skríningu včasnej diagnostiky a krátkej intervencie, z toho len jedna tretina aktivít bolo splnená
4. Posilniť systémové zaistenie primárnej prevencie [29]

Primárna drogová prevencia napomáha predchádzať vzniku trestného správania, zameriava sa na ľudí, najčastejšie mladých dospelých. Primárna cieľová skupina sú teda tí, ktorí ešte drogy neužívajú, prípadne sa s nimi ešte nemali šancu stretnúť. Jedná sa najčastejšie o programy primárnej prevencie realizované na základných a stredných školách, kde primárna prevencia supluje vyučovaciu hodinu. V priebehu hodiny sa preberajú rôzne témy súvisiace s návykovými látkami, riziká a komplikácie, ktoré návykové látky spôsobujú. Program môže byť vytvorený aj hravou formou, cieľom je odradiť mladých ľudí od užívania návykových látok a od toho, aby to vôbec chceli vyskúšať. Podľa oblastí politiky závislostí bolo najviac preventívnych aktivít, mimo integrované témy politiky závislosti, zameraných práve na tabák a tabákové výrobky, alkohol a hazardné hry.

Hlavnými indikátormi, ktorým sa merala úspešnosť preventívnych, informačných a osvetových kampaní za účelom informovanosti českej populácie v oblasti užívania drog,

hazardného hrania a s tým súvisiacich rizík, boli kampane a projekty zamerané na rôzne cieľové skupiny. Ďalším hlavným indikátorom je zvýšenie dostupnosti certifikovaných programov primárnej prevencie, najmä vyšší počet programov indikovanej a selektívnej prevencie. Tento indikátor sa však nepodarilo splniť z dôvodu pozastavenia certifikácií vydávaných Ministerstvom školstva, mládeže a telovýchovy.

Sekundárna drogová prevencia je zameraná na predchádzanie vzniku alebo rozšíreniu drog v spoločnosti, pracuje s rizikovými faktormi, ktoré môžu pôsobiť ako oportunisti pre vznik závislostného správania a s tým spojenými drogovými trestnými činmi. U sekundárnej prevencie počítame s tým, že cieľová skupina už má skúsenosti s drogami, takže sa ju snažíme vhodnými taktikami namotivovať k tomu, aby svoje správanie prehodnotila a rozhodla sa obmedziť alebo úplne vylúčiť užívanie drog zo svojho života. Môžeme tu zaradiť aj príležitostných užívateľov alebo experimentátorov. Pre potreby sekundárnej drogovej prevencie je možné využiť indikátor vyššej miery realizácie krátkych intervencií zdravotníckymi pracovníkmi. Bohužiaľ sa tento indikátor nepodarilo splniť. Od roku 2016 realizuje NMS prieskum Lekári ČR, kde zaraďuje aj otázky týkajúce sa práve krátkej intervencie. V roku 2020 uviedla približne polovica lekárov, že so svojimi pacientmi realizuje krátke intervencie ohľadom užívania tabáku a rizikového pitia alkoholu. Avšak v porovnaní s predošlým monitorovaným obdobím sa situácia prakticky nezmenila. [29], [32], [36]

Terciárna drogová prevencia prichádza v úvahu vtedy, keď už je človek závislý na návykových látkach. Cieľom je predísť sociálnym a zdravotným problémom, ktoré súvisia s užívaním návykových látok a zároveň, pokiaľ je to ešte možné, zamedziť trvalému poškodeniu zdravia. Tu by sme mohli hovoriť aj o aplikácii tzv. „*harm reduction*“, znižovaniu rizík, ktoré obsahuje prvky terciárnej prevencie, i keď sa jedná primárne o pomoc s výmenou injekčného materiálu, základné lekárske ošetrovanie. [29], [32], [36]

V oblasti prevencie nelegálnych návykových látok, alkoholu, tabáku a ďalších látok sa zdá, že preventívne programy fungujú na určitej úrovni. Tu sa však vzniká otázka, či je vôbec možné vytvárať preventívne programy v prípade nových syntetických drog a liekov a aké druhy prevencie alebo regulácie by sme zvolili? Kontrola drog a liečiv predstavuje takisto istý spôsob regulácie látok, ale tu by sme sa mohli pýtať, čo by sme napríklad robili s látkami,

ktoré sa bežne používajú vo farmácii alebo zdravotníctve. Určitým prínosom je zavedenie Európskeho varovacieho systému aj v ČR. Táto aktivita bola definovaná v roku 2021 kedy bol vytvorený metodický dokument zahrňujúci postup zberu informácií, vrátane odosielania vzoriek k ďalšej analýze. Hlavným cieľom je zavedenie systému monitorovania výskytu nových látok na drogovej scéne v ČR.

6 PROTIDROGOVÁ POLITIKA

V oblasti realizácie protidrogovej politiky sa stretávame s prístupmi regulácie ponuky a dopytu po drogách. Cieľom tejto politiky je teda znižovanie zo strany ponuky a dopytu a to následne:

1. Znižovanie ponuky je zamerané na zastavenie alebo obmedzenie výroby a distribúcie nelegálnych drog.

V tomto prípade často používame pojem represia. Jednotlivé opatrenia by sme mohli rozdeliť na:

- administratívnu kontrolu - únik legálnych drog, napríklad liečiv
- zákonnú represiu - cieleňú na trestnú činnosť súvisiacu s importom, distribúciou a eradikáciu poľnohospodárskej produkcie, teda zbaviť sa pestovania maku, kannabisu

2. Znižovanie dopytu je predovšetkým cieleňú na potenciálnych zákazníkov, príležitostných užívateľov a celkovo užívateľov drog. Usiluje sa o zníženie záujmu o kúpu drogy a jej užívanie [26].

Opatrenia v oblasti znižovania dopytu po drogách sa uskutočňujú v podobe prevencie.

Existuje viacero modelov protidrogovej politiky. Ústredným pojmom pri realizácii protidrogovej politiky sa stal vyvážený prístup, ktorý predstavuje vyváženosť medzi represiou a prevenciou a podporuje opatrenia na strane ponuky a dopytu. V rámci vyváženého prístupu sa používa viacero modelov – model prohibície a represie, minimalizácie škôd, ochrany verejného zdravia a iné. V súvislosti s marihuanou by sme mohli hovoriť o prohibícii a legalizácii, resp. dekriminalizácii konopných drog a zvláštnom selektívnom prístupe. V súčasnosti sa hovorí aj o možnosti efektívnej regulácie užívania marihuany.

Podstatou prohibície je potlačenie užívania všetkých nelegálnych drog. Hlavným heslom je „*spoločnosť bez drog*“. Ako základné ukazovatele úspešnosti tohto modelu sa považujú kriminologické údaje, kde patrí napríklad množstvo zabaveného materiálu, nelegálnych drog, usvedčených páchatel'ov a takisto aj údaje o celoživotnej prevalencii drog v populácii [26].

Aj napriek tomu, že je v krajine prohibícia tak ponuka drog sa v nej naďalej vyskytuje a dopyt po nich takisto. Politici si myslia, že v období prohibície sa zníži dopyt po drogách, ale ich zmýšľanie je mylné. Veria tomu, že prohibícia zo zákona obmedzí dopyt po drogách, čím následne droga vymizne z trhu. Istú časť ľudí však neodradí ani zákonom stanovená prohibícia, čím sa obchodovanie s drogami presúva na čierny trh. Hypotéza, že prohibícia drog generuje násilie je konzistentná minimálne na americkom trhu. Výskum v tejto oblasti poukázal na to, že prohibícia drog zohráva dôležitý faktor pre rozvoj násilia. Tento fakt potvrdil aj to, že pre dodávateľov a kupujúcich je ťažké v tomto období obchádzať prohibíciu legálnym spôsobom, napríklad obdržať zakázané látky prostredníctvom zdravotného systému. Drogová prohibícia zároveň môže podnecovať rôzne druhy kriminality, od vražd po krádeže, lúpeže, vykrádanie a samotná krádež áut. Je tu teda riziko, že prohibícia drog bude mať za následok nárast iného druhu kriminality, napríklad majetkovej oproti tej primárnej drogovej. [27]

Iní autori svoj postoj k represívnej politike vyjadrujú prostredníctvom sankcií, ktoré môžeme uplatniť. Jedná sa najmä o postihy, ktoré súvisia s primárnou drogovou kriminalitou. Ponuku a dopyt môžeme vykresliť odpovedajúcimi spôsobmi:

- sankcie pre tých, ktorí obchodujú s drogami spôsobia ich zníženie,
- sankcie pre tých, ktorí nelegálne držia drogy, znížia ich konzumáciu,
- sankcie pre užívateľov, ktorí obchodujú s drogami by mohli znížiť ich konzumáciu,
- sankcie pre tých, ktorí nelegálne držia drogy by mohli viesť k zníženiu cien Tieto mechanizmy by sa dali vysvetliť tak, že ak užívatelia dostanú vyššie sankcie za obchodovanie s marihuanou, povedie to k obmedzeniu frekvencie ich obchodnej činnosti.

Prohibícia má aj pozitívne dôsledky pre drogové trhy. Zaraduje sem napríklad to, že na zníženie dopytu po návykových látkach by mohol pôsobiť aj fakt, že niektorí užívatelia sa snažia dodržiavať zákony. Pôsobia na nich ako určité pravidlá, ktoré sa snažia rešpektovať.

Samozrejme toto tvrdenie by sme mohli vziať v úvahu najmä u rekreačných užívateľov, prípadne príležitostných užívateľov, ktorí nechcú mať právne problémy súvisiace s porušením zákona. Je pravda, že prohibícia síce zvyšuje náklady na výrobu, prepravu a distribúciu drog, ale nakoľko sa drogoví dileri na čiernom trhu jednak vyhýbajú plateniu daní, nepodliehajú regulačnej politike, tak sú schopní vytvoriť také ceny, ktoré sú prijateľné pre užívateľov. Tieto ceny bývajú nižšie než keby si ich kupovali u legálneho predajcu. Okrem toho má prohibícia takisto efekt na kriminalitu, kvalitu látky, korupciu, rešpektovanie práva. Pod vplyvom prohibície stúpa aj kriminalita a korupcia. Zároveň môžeme povedať, že klesá kvalita tovaru.

V súčasnosti je dekriminalizácia marihuany snahou viacerých aktivistov vo svete. Ide v podstate o čiastočné alebo úplné zrušenie trestného postihu s tým, že sa zachovávajú určité sankcie. V minulosti boli v tejto oblasti realizované viaceré štúdie, v ktorých sa porovnávali štáty, kde bola dekriminalizovaná marihuana a kde nebola. V závere jasne stálo, že dekriminalizácia marihuany nemá prakticky žiadny efekt na užívanie marihuany a s tým súvisiacich postojov k jej užívaniu. Aj napriek tomu, že dekriminalizácia marihuany znamená v rôznych štátoch iný prístup, znamená to najmä to, že užívatelia by mohli byť menej ohrození počas nákupu malého množstva na otvorenom trhu. Hlavný okamžitý efekt dekriminalizácie marihuany by sa prejavil v samotných nákladoch súvisiacich s obchodom. [28]

V literatúre sa stretávame s tzv. sin taxation, čo predstavuje akýsi stred medzi prohibíciou a legalizáciou. Zvýšenie cien by mohlo následne spôsobiť zníženie dopytu po týchto látkach. Množstvo krajín využíva práve tento druh dane na niektoré legálne návykové látky, ako sú alkohol, tabák. Z hľadiska marihuany by bolo možné zvažovať nad jej legalizáciou a následným využitím tohto prístupu. Tým, že by došlo k jej legalizácii a predaju legálnou cestou pri zavedení vyššej dane, by sa pravdepodobne aj tak nezabránilo jej obchodovaniu na čiernom trhu. Problém by mohol nastať pri zavedení výšky dane. Aká vysoká by musela byť daň, aby sa zabránilo jej obchodovaniu na čiernom trhu a ľudia by boli ochotní nakupovať marihuanu za cenu, ktorá je regulovaná štátom? Odpoveďou je to, čo je pre kupujúceho výhodnejšie. [27]

Samozrejme štát by mohol získať zdroj financií z daní vybraných z obchodu s marihuanou. Zavedenie tejto politiky oproti samotnej prohibícii a represiiám s tým spojených, by mohlo pozitívne ovplyvniť aj negatívne javy, ktoré sebou politika prohibície prináša. Sem by sme mohli zaradiť zníženie kriminality súvisiacej s nelegálnym držaním a obchodovaním s marihuanou. Takisto by sme sem mohli priradiť aj zníženie korupcie a korupčných škandálov, najmä medzi politikmi. Štandardnou námietkou proti tejto politike proti prohibícii je predpoklad, že prohibícia dokáže zredukovať užívanie marihuany viac ako politika legalizácie a následného zdanenia. Tento predpoklad však nie je platný.

V prípade riešenia protidrogovej politiky existujú viaceré selektívne prístupy, ktoré by sa dali využiť v prípade riešenia problematiky v súvislosti s marihuanou. Tu sa môžeme pozastaviť nad prístupom k predaju marihuany a baviť sa o licencovanom predaji kanabisových produktov. Na základe vzoru z niektorých zahraničných štátov, napríklad Holandsko, Nemecko, by mohlo dôjsť k obmedzenému uvoľneniu predaja marihuany a hašiša v zvláštnych licencovaných predajniach. Aj tu sa potvrdilo, že zvoľnenie predaja kanabisových produktov nemalo zásadný vplyv na ich vyššiu konzumáciu. Iným takýmto prístupom môže byť predpisovanie marihuany pri niektorých lekárskych indikáciách ako pomocnej látky pri liečbe. Je známe, že marihuana má priaznivé účinky, najmä pri liečbe nádorových ochorení, kde slúži na utlmenie bolesti. Využíva sa tiež pri liečbe ľudí s AIDS alebo roztrúsenou sklerózou.

V súčasnosti sa čoraz častejšie hovorí o regulácii marihuany. Ide v podstate o liečebný program, ktorý by mal pomôcť užívateľom konopných drog regulovať, prípadne úplne prestať s užívaním marihuany. V programe kontrolovaného užívania marihuany sa využívajú rôzne prvky, na ktorých sú založené jednotlivé modely liečby. Medzi tieto prvky patria : krátka intervencia, skupinová terapia, možnosť odporučiť klienta k intenzívnej psychoterapii, sociálna podpora a podpora okolia. Jednotlivé modely, s ktorými sa pracuje pri regulácii užívania marihuany sú integrovaná krátka intervencia a skupinová intervencia. V obidvoch prípadoch dostáva klient pracovné archy, ktoré sa týkajú evidencie užívania marihuany, zvažovania pre a proti, regulácie užívania marihuany, rozpoznávania a zvládania rizikových situácií, baženia a odvedenia pozornosti. [30] Tento program sa zdá byť veľmi dobrou príležitosťou ako regulovať a obmedziť užívanie marihuany v populácii v Českej republike.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

7 VLASTNÝ VÝSKUM

Vlastný výskum bol realizovaný formou krátkeho dotazníkového šetrenia, kde hlavnou úlohou bolo získať dostatok respondentov, ktorí by svoji odpoveďami potvrdili alebo vyvrátili stanovené hypotézy. Zároveň sa výskumná časť venuje komparatívnej analýze drogovej situácie v ďalších krajinách Európskej únie.

7.1 Aktuálny stav v ČR

Drogová kriminalita výrazne ovplyvňuje spoločnosť, v ktorej žijeme. Páchatelia drogových trestných činov ako bolo zmienené vyššie páchajú trestnú činnosť v podstate zo štyroch hlavných dôvodov. Drogová kriminalita v súvislosti s konopnými látkami je vnímaná ako menej spoločensky neprijateľná než kriminalita v súvislosti s inými OPL. Tento fakt je zrejme daný aj tým, že prevalencia užívania konopných drog je v ČR pomerne vysoká. Zo súhrnnej správy o závislostiach v ČR z roku 2021 vyplýva, že 12–13 % epizodicky pije nadmerné dávky alkoholu, 60g alkoholu a viac pri jednej príležitosti, z toho 17–19 % osôb, teda 1,5–1,7 mil. osôb pije rizikovo. Celkový počet problémových užívateľov drog, teda injekčných užívateľov nelegálnych drog sa pohybuje okolo 42 200. U konopných drog je trend pomerne výrazný, až 2,3 % osôb spadá do kategórie vysokého rizika vzniku problémov v súvislosti s konopnými drogami. V prevalencii užívania za posledných 12 mesiacov vo veku 15 a viac rokov predstavujú konopné látky 8-10 %, teda odhadom 800-900 000 dospelých. [25]

Keď sa pozrieme na data z oblasti znižovania ponuky drog, bavíme sa o trestnoprávnom sektore, tak zistíme, že nie všetky aktivity, ktoré boli stanovené v Akčnom pláne realizácie Národnej stratégie prevencie a znižovania škôd spojených so závislostným správaním v rokoch 2019-2021, boli splnené. Akčný plán obsahoval 272 aktivít v 4 prioritných oblastiach, z ktorých dve sa podarilo čiastočne splniť. Celkovo sa podarilo splniť takmer 35 % aktivít akčného plánu. Niektoré aktivity nemohli byť realizované kvôli pandémie. Znižovanie ponuky drog bolo realizovaných na 14 aktivitách.

1. Evidencia primárnej drogovej trestnej činnosti podľa druhu drogy a podľa jednotlivých ustanovení – zadržanie a stíhanie. Táto aktivita bola splnená.
2. Evidencia primárnej drogovej trestnej činnosti podľa druhu drogy a podľa jednotlivých ustanovení – stíhanie podľa evidenčného systému štatistik kriminality. Táto aktivita bola splnená.

3. Evidencia primárnej drogovej trestnej činnosti podľa druhu drogy a jednotlivých ustanovení – obvinenie, obžalovanie, odsúdenie. Táto aktivita bola splnená.
4. Evidencia primárnej drogovej trestnej činnosti podľa druhu drogy a jednotlivých ustanovení – uložené sankcie a opatrenia. Táto aktivita bola splnená.
5. Evidencia priestupkov nedovoleného nakladania s OPL podľa jednotlivých ustanovení. Táto aktivita bola splnená.
6. Priebežná analýza dat o klientoch stíhaných a odsúdených v súvislosti s užívaním drog a za primárne drogové trestné činy. Táto aktivita bola splnená.
7. Stanovanie expertného odhadu sekundárnej drogovej kriminality páchanej užívateľmi drog. Táto aktivita bola splnená, realizácia v dvojročných intervaloch.
8. Analýza dat o čistote a potencii zabavených drog v ČR. Táto aktivita bola splnená, data sú dostupné každoročne od NMS.
9. Analýza dat o cenách drog v závislosti na ich čistote a potencii. Aktivita nesplnená.
10. Analýza dat o počte a objeme záchytov drog a prekurzorov. Aktivita splnená.
11. Analýza dat o záchytoch vo väzeniach. Aktivita splnená, realizácia každý rok.
12. Realizácia štúdie o spotrebe nelegálnych drog na území ČR, odhad nelegálnej ekonomiky spojenej s užívaním drog. Aktivita čiastočne splnená.
13. Realizácia kriminologickej analýzy pravomocných súdnych rozhodnutí v trestných veciach súvisiacich s predajom technológií a potrieb pre pestovanie rastlín pod umelým osvetlením. Aktivita bola splnená.
14. Popis postupu zberu dat o cenách drog a v spoluprácu s EMCDDA spracovanie doporučení. Aktivita bola splnená [31]

Ako vidíme, tak v oblasti drogovej politiky došlo k úspešnému plneniu stanovených aktivít. To však neznamená, že v tejto oblasti nemôžu byť realizované aj iné aktivity.

7.2 Analýza vybraných právnych systémov

Česká drogová legislatíva sa od roku 1989 postupne menila, čím reflektovala na meniacu sa situáciu v oblasti drog. K legislatívnym zmenám v súvislosti s návykovými látkami ale dochádzalo aj v iných krajinách.

Tabuľka 2 Prehľad trestných činov zahrňujúcich kontrolované drogy alebo ich prekurzory [53]

Území	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	počet
	na 100 tis. obyvateľ										
Belgie	125,7	102,2	102,3	493,1	468,6	491,4	513,2	524,3	549,7	530,5	61 129
Bulharsko	38,8	40,4	41,9	44,7	55,7	66,2	70,3	78,5	78,1	70,7	4 915
Česko	34,7	36,3	48,7	53,2	52,7	52,8	52,9	51,5	45,3	39,2	4 191
Dánsko	415,0	414,7	460,2	499,2	438,4	415,0	481,6	521,9	567,6	536,2	31 221
Estonsko	287,4	348,3	351,3	308,0	378,9	429,6	441,5	341,5	301,8	278,5	3 701
Fínsko	379,4	372,2	417,5	399,6	428,3	457,8	502,2	529,2	582,1	667,1	36 860
Francie	9,1	9,0	9,8	10,5	11,3	330,5	349,5	356,0	351,2	313,2	210 873
Chorvatsko	181,1	170,6	63,0	63,7	67,3	277,2	284,3	272,8	272,2	227,1	9 216
Írsko	384,4	357,5	333,8	342,0	311,1	323,9	340,0	367,2	420,2	448,0	22 239
Itálie	57,3	57,0	56,3	53,8	52,3	58,0	63,3	64,1	63,0	56,8	33 865
Kypr	111,5	119,5	115,0	125,9	109,8	103,3	110,0	132,1	117,8	95,3	846
Litva	73,9	100,1	79,2	87,9	86,4	79,2	92,1	114,6	110,2	105,2	2 940
Lotyšsko	94,8	134,5	80,9	134,8	177,7	135,3	153,3	134,8	122,7	103,5	1 975
Lucembursko	574,6	492,1	600,0	762,3	830,4	690,9	454,2	498,8	690,4	737,7	4 619
Maďarsko	60,0	52,5	54,6	62,0	61,2	58,6	66,0	82,0	66,9	66,6	6 504
Malta	42,9	48,6	49,4	44,7	35,7	48,2	67,4	73,2	32,2	32,7	168
Nemecko	294,8	295,2	314,9	342,6	348,1	368,2	400,6	423,5	433,3	439,8	365 753
Nizozemsko	95,4	96,5	95,9	90,3	81,8	73,3	68,6	72,6	80,6	73,0	12 705
Polsko	195,8	200,6	189,0	167,8	144,8	159,2	170,3	158,2	176,0	175,3	66 550
Portugalsko	39,9	44,0	44,3	45,6	51,1	55,6	62,9	63,6	55,9	38,5	3 966
Rakousko	27,7	23,7	322,2	342,8	385,7	417,0	486,7	466,7	494,1	458,2	40 785
Rumunsko	16,1	14,3	12,3	12,1	25,4	22,6	31,2	43,4	41,7	34,2	6 610
Řecko	88,0	91,5	95,2	99,3	99,4	102,8	118,8	126,0	126,8	119,6	12 823
Slovensko	14,1	14,0	35,7	29,7	32,3	27,5	27,2	28,9	31,6	27,7	1 513
Slovinsko	73,4	85,6	83,2	80,6	84,2	69,6	78,6	73,1	60,0	65,3	1 369
Španielsko	32,6	31,0	30,6	28,8	26,0	26,8	27,9	30,3	35,4	36,2	17 112
Svédsko	977,1	1 026,9	1 037,8	1 018,4	990,6	949,6	1 027,1	1 073,9	1 127,9	1 222,4	126 245

Dané hodnoty predstavujú počet trestných činov na 100 000 obyvateľov daného štátu. Z tabuľky vyplýva, že množstvo trestných činov zahrňujúcich návykové látky a ich prekurzory vykazuje klesajúci trend v Českej republike. Oproti tomu v Maďarsku, Belgicku alebo aj Francúzsku sa počet trestných činov v súvislosti s návykovými látkami za posledných niekoľko rokov postupne zvyšuje, predstavuje teda vzostupný trend.

7.2.1 Nemecko

Prístup Nemecka k užívaniu návykových látok by sa dal označiť ako prohibičný. Nemecký právny systém pozná Zákon o omamných látkach z roku 1971, zvaný *Betäubungsmittelgesetz*, ktorý hovorí o zákaze prechovávaní omamných a psychotropných látok. Trestnoprávny postih je omnoho viac miernejší. Za prechovávanie drog je možné uložiť sankcie v podobe pokuty, prípadne trestu odňatia slobody až na 5 rokov. V prípade prechovávaní návykových látok v malom množstve je možné uložiť i miernejší trest. Oproti tomu v Českej republike je povolené mať u seba množstvo väčšie než malé pre vlastnú potrebu. Trestné sankcie sa tu pohybujú od 5 rokov, čo predstavuje základné trestné sankcie až do 15 rokov, ktoré sa klasifikuje ako závažné protiprávne jednanie. Ako závažné protiprávne jednanie môžeme považovať také konanie v súvislosti s návykovými látkami,

ktoré ma komerčný charakter, napríklad predaj a distribúcia v tanečných kluboch. Taktiež sem môžeme zaradiť činy, ktoré sú páchané na osobách mladších 18 rokov alebo pokiaľ vzniká riziko ohrozenia zdravia viacerých osôb [55].

Aj napriek tomu, že sa v Nemecku vyzdvihuje harm reduction prístup, tak stále preferujú prohibičný model. V tomto prípade Nemecko už roky investuje financie do prevencie a liečby závislostí, častokrát sa inšpiruje okolitými krajinami.

7.2.2 Holandsko

V Holandsku prevláda liberálny prístup k užívaniu návykových látok. Drogová politika Holandska vychádza zo Zákona o ópiu z roku 1976. Podobne ako v Česku je aj tu držanie drog kriminalizované v závislosti na množstve prechovávanej drogy. Platí tu zákon, že osoba, ktorá prechováva konope v množstve do 5g nie je trestne stíhaná, čím je Holandsko v podstate známe. Fungovanie coffee shopov je v Holandsku regulované viacerými kritériami., žiadna reklama, žiadne tvrdé drogy, zakázaný je predaj mladistvým do 18 rokov.

Trochu inak sa pozerá na problematiku syntetických drog a obecné drogy v Holandsku. Aj keď je drogová politika v Holandsku menej represívna, čo potvrdzuje aj ich výročná správa z roku 2019, tak aj Holandsko má určité protidrogové opatrenia, ktoré v tomto prípade aplikuje. Vzhľadom k tomu, že tam platí iný prístup k syntetickým drogám a vôbec drogám vo všeobecnosti, rozhodla som sa pre porovnanie. V Holandsku však užívanie drog samo o sebe nie je označované za zločin. Navyše držanie drog pre vlastnú potrebu môže viesť k pokutám až väzeniu, ale v praxi sa tým holandská polícia veľmi nezaobera. V rokoch 2008-2012 došlo k viacerým zmenám v oblasti nových syntetických drog – boli identifikované nové prekurzory, teda nové látky na výrobu týchto drog a extáza bola pomerne dosť rozšírená. Na trhu sa objavili aj niektoré nové syntetické drogy, ktoré však neboli vyrobené v Holandsku. Holandsko je známe svojou produkciou kannabisu, ktorý ide prevažne na export, posledné roky sa k tomu pridali aj syntetické drogy. Taktiež je tranzitnou krajinou pre kokaín a heroín. Preto sa niektoré syntetické drogy začali kontrolovať ako napríklad 4-MTA. Zistilo sa totiž, že niekedy sú predávané miesto amfetamínov alebo extázy. Stúpajúci záujem po nových syntetických drogách viedol k tomu, že v Holandsku sa za posledných 10 rokov zvýšil počet laboratórií, ktoré pracujú s prekurzormi a vytvárajú nové syntetické

drogy. [19], [20]

V České republice je pomerne málo relevantných zdrojov, ktoré sa venujú danej problematike, preto je dosť náročné odhadnúť mieru závažnosti tohto problému. Každopádne môžeme jednoznačne povedať, že tieto látky sú akousi novinkou na českej drogovej scéne a zároveň aj na drogovom trhu. Na základe Výročnej správy vo veciach drog v Českej republike z roku 2012 by sme mohli konštatovať, že Česko podobne ako iné krajiny EÚ eviduje nárast počtu užívateľov nových syntetických drog. Vo výročnej správe sa objavujú aj údaje o výskume realizovanom na obecnej populácii ČR. Z Národného výskumu užívania návykových látok za rok 2012 vyplýva, že užívanie nových syntetických drog je rozšírené vo vekovej skupine 15-34 rokov. V celoživotnej prevalencii tejto skupiny obyvateľstva sa objavuje častejšie užitie nových rastlinných drog (1,6% zo skúmaného vzorku) než užitie nových syntetických drog (0,9% zo skúmaného vzorku). Je to možno dané tým, že pre mladých ľudí sú rastlinné varianty drog viac dostupnejšie ako tie syntetické. V oblasti nových syntetických látok bol v roku 2012 vykonaný Výskum občanov 2012, kde sa nové syntetické drogy objavujú v celoživotnej prevalencii populácie vo veku 15-64 rokov v podobe 1,2% zo skúmaného vzorku. Výročná správa teda takisto poukazuje na to, že nové syntetické drogy sa dostali postupne na český trh a sú dostupné pre bežnú populáciu. Zaujímavé je, že zatiaľ neexistujú žiadne štúdie, ktoré by zistili mieru užívania týchto látok medzi problémovými užívateľmi drog [25]. Za posledných 10 rokov zaznamenávajú nové syntetické drogy v ČR rastúci trend.

7.3 Metodológia výskumu

Vzhľadom k predpokladu získania väčšieho počtu respondentov bol pre potreby realizácie výskumu použitý kvantitatívny prístup. Získané data následne slúžili k potvrdeniu alebo vyvráteniu výskumných hypotéz. Údaje boli získané formou dotazníku, spracované v aplikácii Excel a z nich vytvorené tabuľky a grafy.

Krátky postup realizácie výskumu je sformulovaný v nasledujúcich bodoch:

1. Vymedzenie výskumnej oblasti prebiehalo na základe už získaných informácií z daného oboru a predošlého štúdia
2. Štúdium literatúry, rešerše a články, kde prevláda najmä aktuálnosť realizovaných výskumov, porovnanie na úrovni EÚ alebo s inými krajinami, relevantnosť vybraných textov

3. Spresnenie výskumnej témy prebehlo na základe informácií získaných z dostupnej literatúry, z toho dôvodu bola pridaná aj podkapitola nových syntetických drog a vytvorená hypotéza týkajúca sa tejto problematiky

4. Vymedzenie a formulácia hypotéz

5. Rozhodnutie o type výskumu, stanovenie výskumnej metódy – dotazníkové šetrenie

7. Výber a charakterizovanie základného výskumného súboru, vzorky, kde bola stanovená všeobecná populácia od 18 rokov

8. Realizácia vlastného výskumu prostredníctvom štruktúrovaného dotazníku

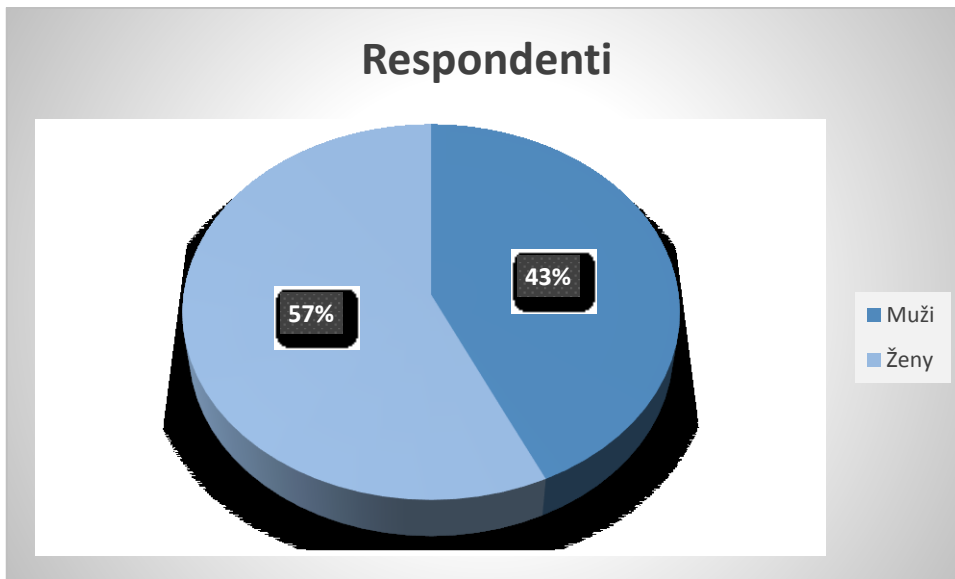
Využitie dotazníku pre analýzu dat je najrýchlejšou formou zberu dat. V dnešnej dobe je možnosť realizácie dotazníkového šetrenia pomerne rozšírená, týmto spôsobom je totiž možné pracovať s väčším počtom respondentov v krátkom čase. Dotazník je teda možné použiť vtedy, keď potrebujeme spracovať väčšiu sadu dat. Dotazník má viacero výhod, kde patrí nielen úspora času, ale aj úspora finančných prostriedkov, hlavne u výskumov realizovaných online. Zároveň sa jedná aj o šetrnú formu zberu dat, pretože nie je potrebné dotazníky tlačiť. Určitou nevýhodou tu môže byť menšia pružnosť otázok alebo zle položené otázky [45].

7.4 Cieľ práce

Cieľom práce je teda zmapovať postoje spoločnosti k návykovým látkam, vrátane znalosti nových syntetických drog, zistiť či súčasné preventívne programy a protidrogová politika sú dostatočné z pohľadu všeobecnej populácie ČR.

7.5 Výskumný súbor

Výskumný súbor tvorilo 295 respondentov, z toho ich bolo 8 vyradených z dôvodu odoslania neúplného dotazníku. Celkový počet respondentov predstavoval 303, avšak niektoré dotazníky boli neúplné, takže pre účely výskumu boli nevalidné.

Graf 1 – Respondenti podľa pohlavia | Zdroj: vlastný |

Vekové zloženie respondentov je pomerne pestré vzhľadom k tomu, že dotazník bol distribuovaný prostredníctvom internetu a sociálnych sietí, kde mal k nemu prístup každý. Ako z grafu vidíme, tak najpočetnejšou skupinou je skupina vo veku 18-24 rokov, tento fakt môže súvisieť aj s tým, že táto veková kategória sa na internete a sociálnych sieťach vyskytuje pomerne často. Najmenej zastúpená je skupina nad 45 rokov, kde počet respondentov tvorí 26 z celkového počtu.

Graf 2 – Respondenti podľa veku | Zdroj: vlastný |

7.6 Výskumné hypotézy

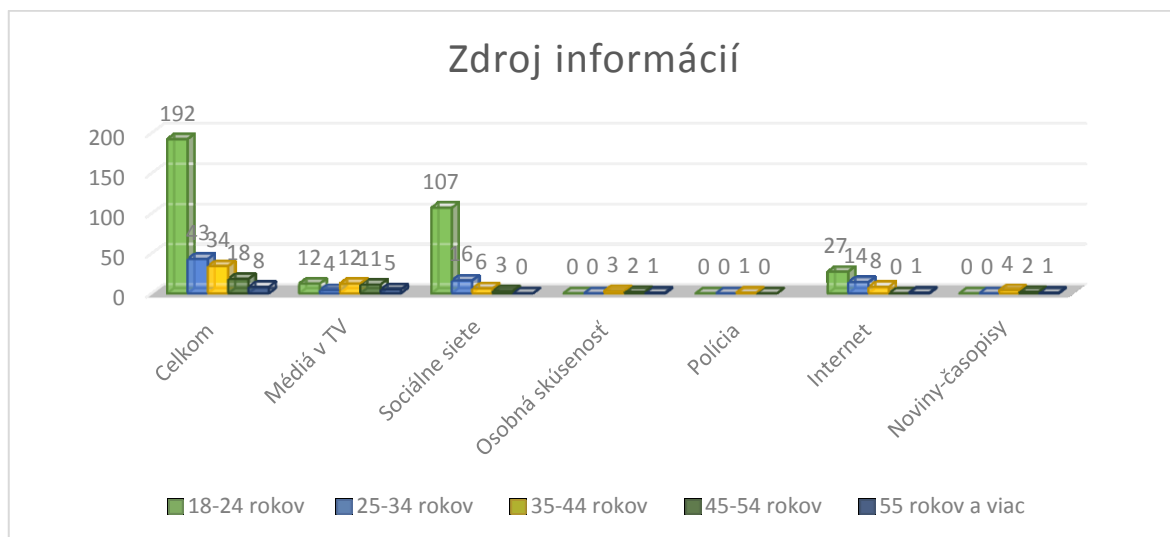
Výskumné hypotézy sa zamerali na 4 základné oblasti, na ktoré boli smerované otázky.

Prvou oblasťou, na ktorú sa výskum zameril je informácia o tom, aké sú zdroje, z ktorých sa mladí ľudia vo veku 18-24 rokov dozvedajú o drogovej kriminalite. Sem spadá otázka odkiaľ sa najčastejšie dozvedajú respondenti o drogovej kriminalite. Druhou oblasťou je skúmanie znalosti syntetických drog. Tretia hypotéza sa zameriava na informovanosť ohľadom preventívnych programov. Štvrtá hypotéza sa taktiež zameriava na preventívne programy v oblasti užívania návykových látok a tým spojenej trestnej činnosti v zmysle, že zisťuje osobné skúsenosti respondentov s programami primárnej prevencie. Posledná hypotéza sa týka toho, či je podľa respondentov súčasná protidrogová politika dostatočná.

7.6.1 Hypotéza číslo 1

H1 Najčastejší zdroj informácií ohľadom kriminálnych trestných činov u mladých ľudí vo veku 18- 24 rokov sú sociálne siete a internet – **Potvrdená**

Z grafu jasne vidíme, že najčastejším zdrojom informácií medzi mladými ľuďmi sú internet a sociálne siete. U staršej generácie sa zobrazujú odpovedi aj o sledovaní médií alebo čítaní novín a časopisov.

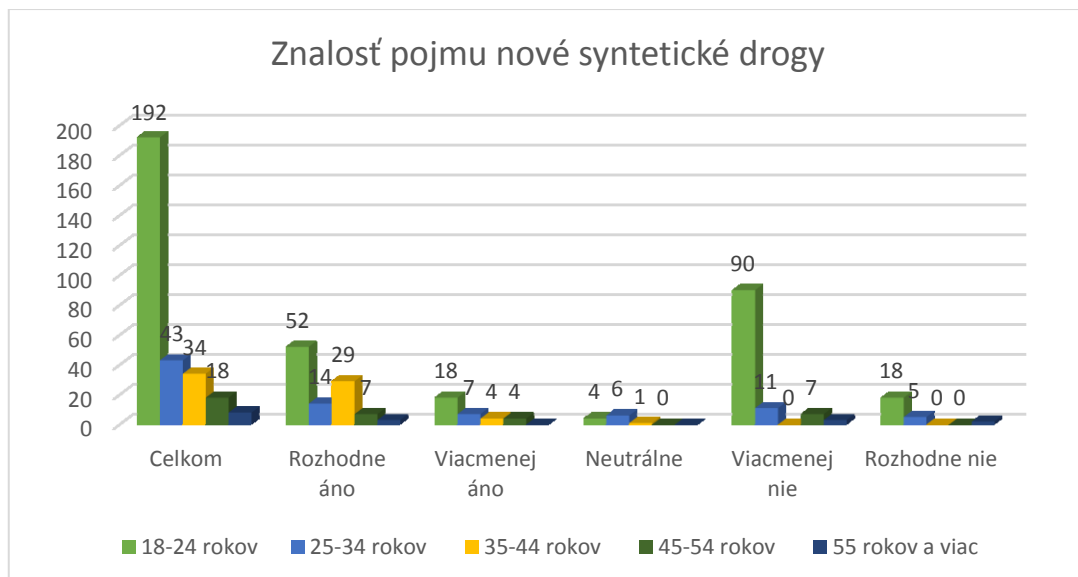

Graf 3 – Zdroj informácií | Zdroj: vlastný |

7.6.2 Hypotéza číslo 2

H2 Znalosť pojmu nové syntetické drogy je nedostatočná najmä v kategóriách mladých ľudí vo veku od 18-34 rokov – **Potvrdené**

Táto hypotéza bola potvrdená na základe údajov z grafu vidíme, že vo veku od 18-24 rokov viac ako polovica respondentov odpovedala, že pojem syntetické drogy viacmenej nepozná alebo vôbec nepozná. Počet respondentov vo veku 25-34 je menší, ale viac ako polovica nevie o týchto drogách alebo vybrala odpoveď neutrálne, čo znamená, že o týchto látkach vedieť môžu, ale aj nemusia.

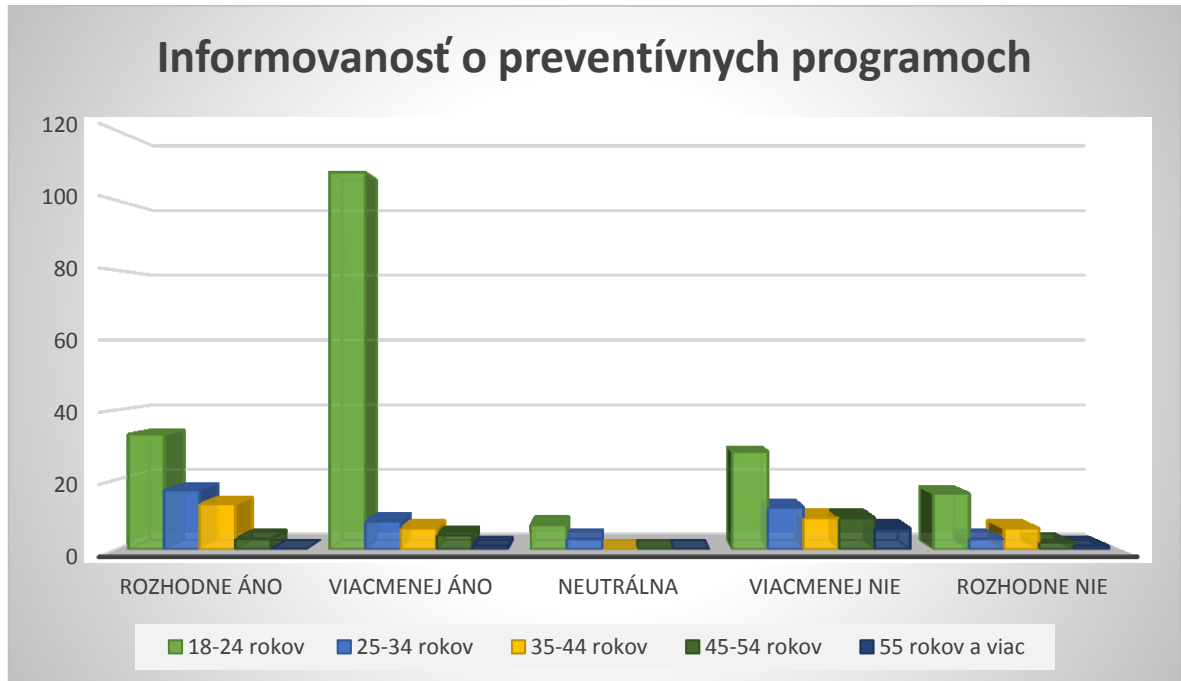
Graf 4 – Znalosť pojmu nové syntetické drogy | Zdroj: vlastný |

7.6.3 Hypotéza číslo 3

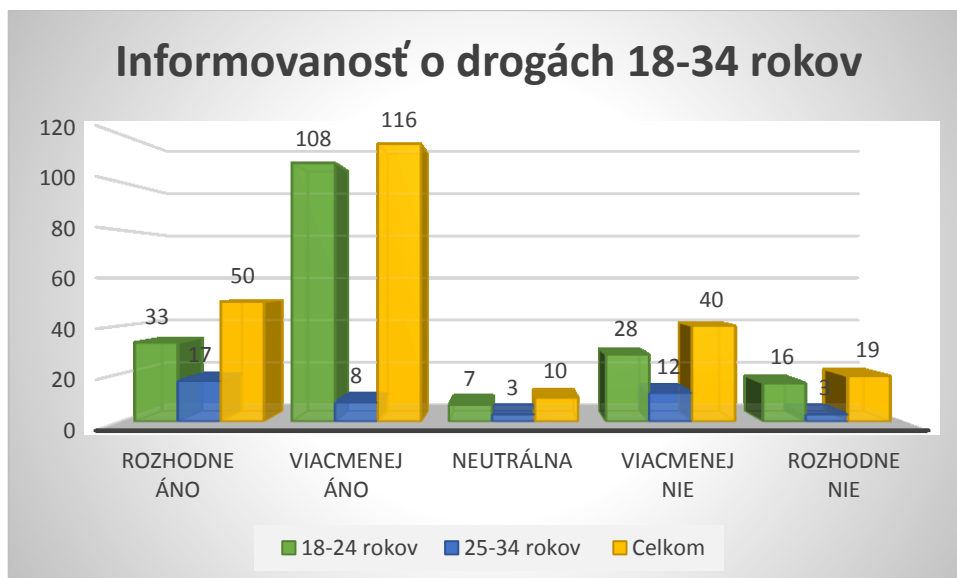
H3 Veková kategória 45 a viac rokov si myslí, že informovanosť ohľadom preventívnych programov je dostatočná – **Nepotvrdená**

Táto hypotéza nebola potvrdená, pretože vekové kategórie nad 45 rokov majú názor, že informovanosť ohľadom preventívnych programov je nedostatočná. Oproti tomu mladšie vekové kategórie si myslia, že informovanosť je pomerne dostatočná a to najmä vo vekovej skupine 18-24 rokov. Tento fakt môže súvisieť s tým, že za posledné roky došlo k implementácii preventívnych programov na základných a stredných školách, teda môžeme predpokladať, že niektorí respondenti už mali možnosť sa takéhoto programu účasniť a majú

s tým osobnú skúsenosť. Niekoľko rokov dozadu nebola primárna prevencia na školách dostatočne rozšírená, súvisí s tým aj fakt, že drogy všeobecne neboli rozšírené do takej miery ako sú dnes.

Graf 5 – Informovanosť o preventívnych programoch | Zdroj: vlastný |

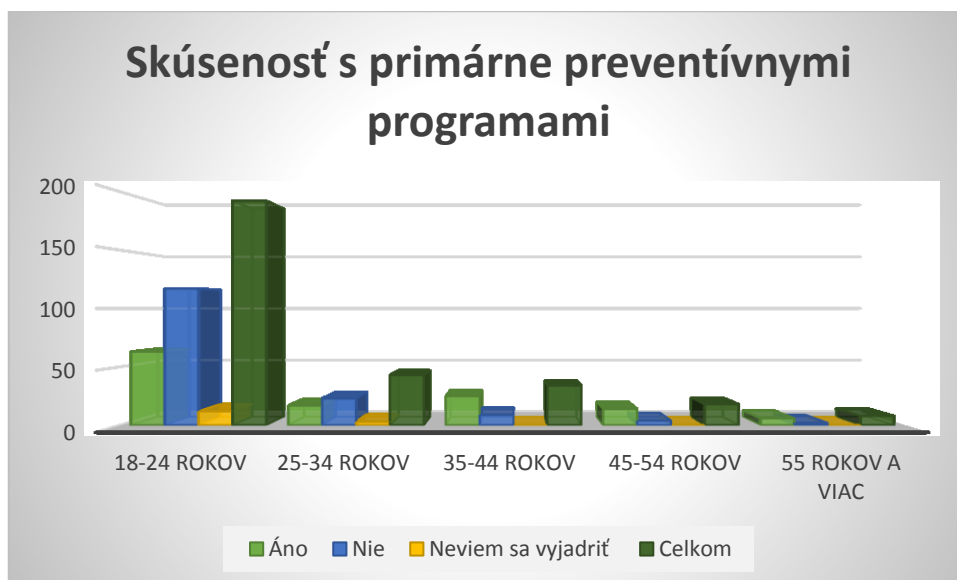

Graf 6 – Informovanosť o preventívnych programoch | Zdroj: vlastný |

7.6.4 Hypotéza číslo 4

H5 Skúsenosť s primárne preventívnymi programami je vyššia u vekových kategórií do 34 rokov – **Potvrdené**

Vyššie už bolo spomenuté, že znalosť primárne preventívnych programov môže súvisieť so skúsenosťou mladých ľudí vo veku do 34 rokov s týmito programami. V podstate to potvrdzuje aj fakt, že primárna drogová prevencia, ktorá súvisí s drogovou trestnou činnosťou je v tejto oblasti zdá sa efektívna.

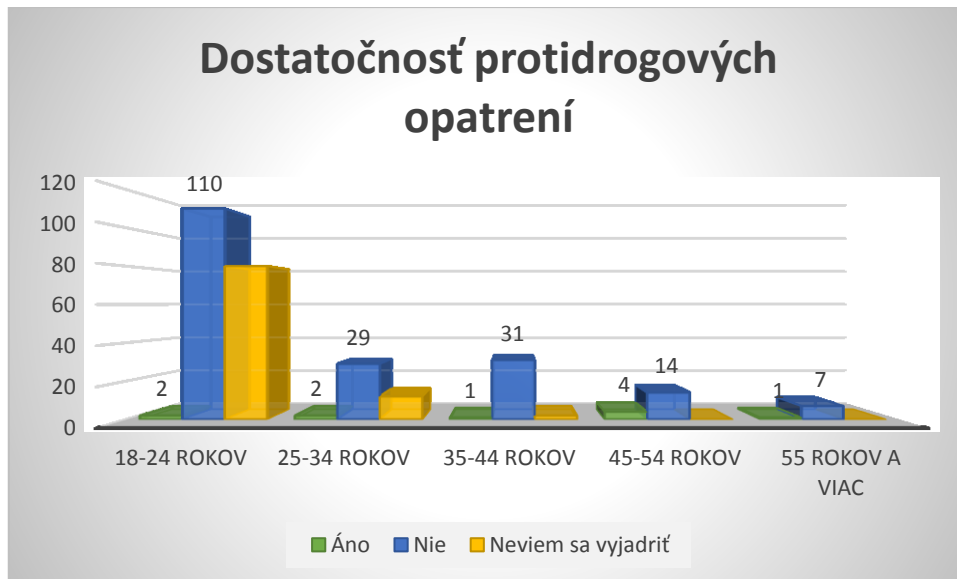

Graf 7 – Skúsenosť s preventívnymi programami | Zdroj: vlastný |

7.6.5 Hypotéza číslo 5

H5 Viac ako polovica respondentov si myslí, že súčasná protidrogová politika je nedostatočná – **Potvrdené**

Z uvedeného grafu vidíme, že viac ako polovica respondentov všetkých vekových kategórií si myslí, že súčasné protidrogové opatrenia nie sú dostatočné. V tejto oblasti by bolo potrebné aplikovať ďalšie opatrenia, ktoré by nielen znížili ponuku a dopyt po nelegálnych látkach, ale zaštitili by i legislatívny rámec ohľadom niektorých špecifických skupín látok ako sú napríklad konopné drogy.

Graf 8 – dostatočnosť protidrogových opatrení | Zdroj: vlastný |

7.7 Úvaha

Z uvedených hypotéz vidíme, že niektoré hypotézy sa potvrdili a niektoré nie. Je však potreba vziať v úvahu aj fakt, že výskum bol realizovaný na obmedzenom počte respondentov, takže jeho výsledky nie je možné generalizovať. Zároveň tu však vzniká priestor pre realizáciu ďalších výskumných prác v tejto oblasti.

Z výskumu vyplynulo, že viac ako polovica respondentov, ktorí vyplnili dotazník si myslí, že protidrogová politika v Českej republike nie je dostatočná. Tento podnet dáva priestor k ďalším úvahám ohľadom zmien v súčasnej protidrogovej politike. Je teda potrebné zvážiť všetky aspekty súčasnej protidrogovej politiky a prehodnotiť efektivitu jednotlivých trestov a trestných sankcií za spáchanie drogových trestných činov.

7.8 Návrh riešenia protidrogovej kriminality

Pri riešení protidrogovej politiky je potreba vziať v úvahu viacero faktorov. Už v roku 2011 vydala Globálna komisia pre drogovú problematiku správu, v ktorej sa píše, že tzv. vojna proti drogám je neefektívna. Ako bolo spomenuté vyššie, tak protidrogové stratégie

majú dva piliere – redukcia ponuky a dopytu. Protidrogová politika by mala smerovať k preventívnym opatreniam a k poskytovaniu liečby.

V ČR sa koordinácii politiky v oblasti závislostí venuje Rada vlády pre koordináciu politiky v oblasti závislostí, ktorá je zriadená v súlade s § 28 odst. 3 zákona č. 65/2017 Sb., o ochrane zdravia v oblasti integrovanej protidrogovej politiky. Integrovanou protidrogovou politikou rozumieme politiku, ktorá zahŕňa oblasť legálnych a nelegálnych návykových látok, patologického hráčstva, nadužívania moderných technológií a je definovaná ako komplexný a koordinovaný súbor preventívnych, liečebných a vzdelávacích opatrení. Taktiež sem patrí vymáhanie práva v súvislosti s drogovými trestnými činmi, ktoré je uskutočňované na viacerých úrovniach. [29]

Môžeme súhlasiť s tvrdením komisie, že aktuálny systém kontroly drog, hlavne čo sa týka nových syntetických drog je v podstate nefunkčný. Toto tvrdenie je podporené aj dvoma prístupmi. Deontologický prístup, ktorý vychádza z určitej povinnosti, morálnej zodpovednosti, môžeme preniesť na prístup k riešeniu otázky legalizácie marihuany. Tu sa bavíme najmä o nedodržovaní jednotného kódexu o návykových látkach z roku 1961, ktorý zakazuje užívanie marihuany k iným ako lekárske účelom, podobne ako ďalšie látky s nízkou lekárskou hodnotou, ale vysokým potenciálom zneužitia. Benevolentný prístup k marihuane a konopných drogám obecné je aplikovaný v Holandsku. Iným prístupom k zamysleniu sa nám poslúži aj konsekvencionalistický prístup. Momentálne sa problémom z pohľadu tohoto prístupu stávajú psychoaktívne lieky, ktoré sa za posledné roky v ČR zneužívajú vo zvýšenej miere. Tu sa naskytuje problém, že nedostatočná ponuka zákonných stimulujúcich látok, napríklad liekov proti bolesti, má za následok, že vznikajú paralelné trhy s liekmi, o ktorých kupujúci nič nevedia. Predpokladajú, že kupujú, čo zháňajú, ale nemusí to tak byť, často chýbajú príbalové letáky, informácie k užívaniu liekov, v prípade psychoaktívnych liekov sa môže jednáť aj o oficiálne neregistrované lieky.

V dôsledku tohto vznikajú dôsledky, ktoré nie sú úplne žiaduce a ani neboli pri stanovení drogovej politiky vzaté v úvahu.

Aké nepredpokladané dôsledky môžu vzniknúť? Znova si ich rozoberieme na príklade deontologického a konsekvencionalistického argumentu s patričným komentárom a prípadným návrhom pre implementáciu.

1. Väčšina národných protidrogových stratégií sa zameriava z pohľadu systému kontroly drog predovšetkým na snahu zamedziť dodávky nelegálnych drog (nezvažuje sa tu dekriminalizácia marihuany), takže na záležitosti drog sa pozerá ako na prípady pre trestné stíhanie než na záležitosť ochrany verejného zdravia. V tomto prípade z deontologického pohľadu, nie je možné akceptovať, aby bol prístup zameraný len a výlučne na kriminalizáciu a represie, ale predovšetkým na ochranu zdravia a spoločnosti. Držanie konopných drog pre vlastnú potrebu, prípadne ich užívanie pre lekárske účely by nemalo byť trestné. Argument konsekvencionalistický hovorí zas o tom, že nie je možné totálne kontrolovať drogové trhy, takže v dôsledku nemožnosti zamedzenia výroby, distribúcie a hlavne dopytu po drogách, by sa systémy mali zamerať na harm reduction programy a podporu zdravia. Implementácia harm reduction programov funguje v ČR, postupne sa ich počet zvyšuje, najnovšie informácie sú z roku 2021 ohľadom užívania Naloxonou. O tomto programe už padla zmienka v podkapitole o opiátoch.
2. Systém kontroly drog a vymáhania práva v komunistickom období bol postavený na princípe represíí. V rámci represívnych opatrení proti narkomafii a užívateľom drog, došlo v podstate k tomu, že narkomafie pôsobiace na drogových trhoch sa obohacovali. Nevedome tak dochádzalo a stále dochádza k podpore ich činnosti. Na toto tvrdenie existujú zase dva argumenty. Zatiaľ, čo deontologický tvrdí, že represie sú nutné, legalizácia alebo regulácia návykových látok neprichádza v úvahu, pretože to je morálne neprípustné. Oproti tomu konsekvencionalistický argument podporuje tvrdenie, že prístup zameraný na represie ešte viac podporuje nelegálny trh s drogami, čím sa obohatí nielen narkomafia, ale aj distribútori a v neposlednom rade aj užívatelia v zmysle výroby, distribúcie, ale aj samotného užívania.

Otázkou teda zostáva, aké návrhy môžeme na úrovni systému kontroly drog vytvoriť a čo vlastne by sme mali na existujúcom systéme zmeniť. Z pohľadu deontologického a konsekvencionalistického sa môžeme zamerať na dva návrhy pre zlepšenie.

1. Podmieniť nespokojnosť a vyjadriť nesúhlas so súčasným trendom drogovej politiky, zamerať sa na presadenie zmien, zasadiť sa o väčšiu transparentnosť súčasného systému kontroly drog, dôkazných materiálov a to z toho dôvodu, že

súčasný systém kontroly drog nie je dostatočne komunikovaný, častokrát bez záujmu médií o túto tému. Deontologický argument zvažuje morálne hľadisko a otázku práva. Každý človek má právo sa prejaviť a prejaviť svoj nesúhlas. Toto právo patrí medzi základné ľudské práva. Konsekvencionalistický argument zasa potvrdzuje to, že keby sa všetci občania spojili a vyjadrili by svoju nespokojnosť, tak by pravdepodobne došlo omnoho rýchlejšie k presadeniu zmien a zároveň aj rešpektu voči základným ľudským právam.

2. Návrh na zmiernenie výdajov vynaložených na represiu a kriminalizáciu, ktoré sa v súčasnej chvíli považujú v niektorých prípadoch za neúčinné, čím dochádza k plytvaniu verejných prostriedkov. V tomto bode sa oba argumenty v podstate rozdeľujú. Deontologický argument podporuje fakt, že výdaje na represiu a kriminalizáciu sú adekvátne, pretože z pohľadu práva sú tieto aktivity nevyhnutné. Užívanie drog je spoločensky neprijateľné, zároveň aj nezákonné a častokrát sa užívatelia podieľajú na distribúcii daných drog. V podstate by aktivity vedúce k snahe obmedziť užívanie drog mali byť podporované. Oproti tomu konsekvencionalistický argument sa zameriava na využitie financií z pohľadu ochrany zdravia, kde zdôrazňuje, že výdaje vynaložené na systém kontroly drog sú prehnane. Zo štátneho rozpočtu by mali ísť financie na potrebné skupiny alebo napríklad na služby spojené s lekárskou starostlivosťou obcej populácie.

V návrhoch pre zlepšenie protidrogovej politiky by sme určite ešte našli ešte nejaké medzery a možnosti pre zlepšenie, každopádne dva vyššie zmienené sú dostatočné na to, aby sme sa nad nimi zamysleli. Najmä druhý bod, ktorý pojednáva o probléme s konsekvencionalistického pohľadu prináša viacero otázok na zamyslenia, či sú verejné financie investované do tejto oblasti použité tak, aby to bolo prínosné pre celú spoločnosť.

8 ZÁVER

Drogová kriminalita sa v ľudskej spoločnosti vyskytuje už tisícročia. S tým súvisia aj zmeny právnych úprav v jednotlivých štátoch, ale aj na úrovni Európskej únie. Na základe posledných policajných štatistík vieme povedať, že drogová kriminalita predstavuje len menšiu časť celkovej kriminality, keďže v štatistikách spadá často pod iné alebo ostatné štatistiky. Jednotlivé paragrafy trestného zákona sa upravovali v čase. Taktiež aj trestnosť samotných drogových deliktov. V posledných rokoch došlo k právnym úpravám najmä, čo sa týka držania konopných látok pre vlastnú potrebu, stanovilo sa množstvo väčšie než malé. Môžeme teda povedať, že dochádza k dekriminalizácii niektorých trestných činov, avšak stále jednotlivé právne úpravy pre stanovenie výšky trestu. Právny systém z pohľadu drogových trestných činov nie je v Českej republike až tak prohibičný ako napríklad v Nemecku, ale zasa nie je až tak voľný ako napríklad v Holandsku.

Táto práca sa zaoberá nielen samotnou drogovou kriminalitou, ale rieši aj súčasnú situáciu na drogovom trhu, preventívne aktivity a drogovú politiku. Práve na riešenie protidrogovej politiky by sa mala Česká republika zamerať, čo vyplynulo aj z krátko dotazníku distribuovaného internetom. Vzniká tu teda priestor na ďalšie diskusie v oblasti riešenia protidrogovej politiky a drogovej kriminality ako takej.

Záverom by som uviedla, že v práci sa objavujú aj aktuálne trendy v oblasti užívania drog a ďalších návykových látok, ktoré nie sú obsiahnuté v žiadnom právnom dokumente ohľadom návykových látok. Jedná sa o fenomén nových syntetických drog, ktoré sa posledné roky rozširujú v Európe. Tým, že protidrogová politika a celý legislatívny proces reaguje na tieto novinky v oblasti drog pomaly, vznikajú tu príležitosti pre ich šírenie, experimentovanie s molekulami jednotlivých látok a tvorbe nových látok, ktoré nie sú obsiahnuté na zozname zakázaných látok.

9 ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRY

[1] PHILLIPS, Rod. *Alcohol: A History* [online]. 2014. United States of America: The University of North Carolina Press, 2014 [cit. 2022-05-03]. ISBN 978-1-4696-1761-9.

Dostupné z:

https://books.google.cz/books?hl=sk&lr=&id=B_g5BAAAQBAJ&oi=fnd&pg=PP1&dq=world+alcohol+history&ots=RE_nje9-79&sig=eXUVjj480samAOgswWwRPGkqXP&redir_esc=y#v=onepage&q=world%20alcohol%20history&f=false

[2] HANAFIN, Joan a Luke CLANCY. History of Tobacco Production and Use.

LODDENKEMPER, R. a M. KREUTER, ed. *The Tobacco Epidemic* [online]. S. Karger, 2015, s. 1-18 [cit. 2022-05-03]. Progress in Respiratory Research. ISBN 978-3-318-02656-6. DOI: 10.1159/000369289

[3] ABEL, Ernest L. *Marihuana: The first twelve thousand years* [online]. New York: Springer Science + Business Media, 1980 [cit. 2022-05-25]. ISBN 978-1-4899-2191-8.

Dostupné z:

https://books.google.cz/books?hl=sk&lr=&id=pGgzBgAAQBAJ&oi=fnd&pg=PA36&dq=marihuana+characteristics&ots=V57_9XHJxQ&sig=AtgRxOeB9tOUDePxS8OYr4OzuJY&redir_esc=y#v=onepage&q=marihuana%20characteristics&f=false

[4] PORTER, Roy a Mikuláš TEICH. *Drugs and Narcotics in History* [online]. New York: Cambridge University Press, 1995 [cit. 2022-05-25]. ISBN 0-521-58597-X. Dostupné z:

https://books.google.cz/books?hl=sk&lr=&id=I1YxRwBn5poC&oi=fnd&pg=PA9&dq=history+of+drugs&ots=kJn03ifnzN&sig=_k4CBbmst3IIShaxEDy0aew7P7M&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false

[5] HOLUB, Josef a Stanislav LYER. *Stručný etymologický slovník jazyka českého*. 1978. 2.vyd. (s. 141) Praha: Státní pedagogické nakladatelství

[6] JELÍNEK, Jiří. Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část. 4. vyd. Praha: Leges, 2014. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-044-4.

[7] ČESKÁ REPUBLIKA. *Sbírka zákonů: Zákon č. 40/2009 Sb.* Kurzy.cz/zákony [online]. 2002-2022

[cit. 2022-05-25]. Dostupné z: <https://www.kurzy.cz/zakony/40-2009-trestni-zakonik/paragraf-289/>

[8] ČESKÁ REPUBLIKA. *Sbírka zákonů: Nařízení vlády č. 184/2021 Sb.* [online]. 2021.

[cit. 2022-05-25]. Dostupné z: https://www.mzcr.cz/wp-content/uploads/2021/05/Na%C5%99%C3%ADzen%C3%AD-vl%C3%A1dy-%C4%8D.-184_2021-Sb..pdfTop of Form

[9] HYNIE, Sixtus. *Speciální farmakologie: Látky ovlivňující CNS*. Díl 3. Praha: Karolinum, 2000.

[10] MINAŘÍK, Jakub. *Přehled psychotropních látek a jejich účinků*. In: KALINA, Kamil. *Základy klinické adiktologie*. Praha: Grada, 2008, 339 – 368

[11] DAVENPORT-HINES, Richard. *The Pursuit of Oblivion: A Social History of Drugs* [online]. Hachette UK: Orion, 2012 [cit. 2022-05-25]. ISBN 9781780225425.

Dostupné z:

https://books.google.cz/books?hl=sk&lr=&id=TVJ2DeSTOasC&oi=fnd&pg=PA1781&dq=history+of+drugs&ots=OSo7k668bI&sig=mcFVRcjVWjCDY6umxye5T9DiLIk&redir_esc=y#v=onepage&q=drogue&f=false

[12] JURÁKOVÁ, Iveta. *Trestněprávní postih toxikomanů*. Brno: Masarykova univerzita, 1999. ISBN 80-210-2234-5.

[13] KALINA, Kamil. *Základy klinické adiktologie*. Praha: Grada, 2008. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-1411-0.

[14] CHOMYNOVÁ, Pavla, GROHMANNOVÁ, Kateřina, JANÍKOVÁ, Barbara, ROUS, Zdeněk, ČERNÍKOVÁ, Tereza, CIBULKA, Jan a MRAVČÍK, Viktor. *Souhrnná zpráva o závislostech v České republice 2021 [Summary Report on Addictions in the Czech Republic in 2021]* CHOMYNOVÁ, P. (Ed.). Praha: Úřad vlády České republiky. 2022

[15] MIOVSKÝ, Michal. *Konopí a konopné drogy: adiktologické kompendium*. Praha: Grada, 2008. ISBN 978-80-247-0865-2.

[16] EMCDDA. *Evropská zpráva o drogách 2019: Trendy a vývoj* [online]. Lucemburk: Úřad pro publikace Evropské unie, 2019 [cit. 2022-05-25]. ISBN 978-92-9497-400-6. ISSN 2314-9035. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/cz/ppov/protidrogova-politika/media/evropska-zprava-o-drogach-2019-eu-celi-rekordni-dostupnosti-kokainu--inovativni-vyroba-a-zneuzivani-syntetickych-drog-ci-virtualni-realite-174226/>

[17] DREES, Julia C., Judy A. STONE a Alan H. B. WU. Morbidity Involving the Hallucinogenic Designer Amines MDA and 2C-I. *Journal of Forensic Sciences* [online]. 2009, **54**(6), 1485-1487 [cit. 2022-05-26]. ISSN 00221198. Dostupné z: doi:10.1111/j.1556-4029.2009.01199.x

[18] SACKS, Justin, M. Jordan RAY, Sue WILLIAMS a Michael J. OPATOWSKY. Fatal Toxic Leukoencephalopathy Secondary to Overdose of a New Psychoactive Designer Drug 2C-E (“Europa”). *Baylor University Medical Center Proceedings* [online]. 2017, **25**(4), 374-376 [cit. 2022-05-26]. ISSN 0899-8280. Dostupné z: doi:10.1080/08998280.2012.11928883

[19] EMCDDA. *National report 2012: Netherlands* [online]. Nizozemsko: Netherlands Institute of Mental Health and Addiction [cit. 2022-05-25] Dostupné z: <http://www.emcdda.europa.eu/html.cfm/index213775EN.html>

[20] EMCDDA. *National report 2019: Netherlands* [online]. Nizozemsko: Netherlands Institute of Mental Health and Addiction [cit. 2022-05-25] Dostupné z: https://www.emcdda.europa.eu/publications/country-drug-reports/2019/netherlands_en

[21] WEAVER, Michael F, John A HOPPER a Erik W GUNDERSON. *Designer drugs 2015: assessment and management*. 2015, **10**(1). ISSN 1940-0640. Dostupné z: doi:10.1186/s13722-015-0024-7

[22] ČESKÁ REPUBLIKA. *Sbírka zákonů: Zákon č. 65/2017. o ochraně zdraví před škodlivými účinky návykových látek.* [online]. 2017. [cit. 2022-05-25] Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2017-65>

[23] ČESKÁ REPUBLIKA, Úřad vlády. *Naloxonový program v ČR zahájen: účinná intervence snižující výskyt smrtelných předávkování opioidy* [online]. 2021, 2 [cit. 2022-05-26]. Dostupné z: <https://www.drogy-info.cz/article/novinky-nms/naloxonovy-program-v-cr-zahajen-ucinna-intervence-snizujici-vyskyt-smrtelnych-predavkovani-opioidy/>

[24] CAULKINS, Jonathan P. a Peter REUTER. What Price Data Tell Us about Drug Markets. *Journal of Drug Issues* [online]. 1998, **28**(3), 593-612 [cit. 2022-05-26]. ISSN 0022-0426. Dostupné z: doi:10.1177/002204269802800302

[25] CHOMYNOVÁ, Pavla, GROHMANNOVÁ, Kateřina, NEČAS, Vlastimil, GROLMUSOVÁ, Lucie, KIŠŠOVÁ, Lucie, NECHANSKÁ, Blanka, FIDESOVÁ, Hana, SOPKO, Bruno, VOPRAVIL, Jiří, a MRAVČÍK, Viktor. *Souhrnná zpráva o závislostech v České republice 2012 [Summary Report on Addictions in the Czech Republic in 2012]* CHOMYNOVÁ, P. (Ed.). Praha: Úřad vlády České republiky. 2013

[26] KALINA, Kamil. *Drogy a drogové závislosti: mezioborový přístup.* Praha: Úřad vlády České republiky, c2003. Monografie (Úřad vlády České republiky). ISBN 80-867-3405-6.

[27] DILLS, Angela K., Jeffrey A. MIRON a Garrett SUMMERS. *WHAT DO ECONOMISTS KNOW ABOUT CRIME?: Working paper* [online]. National bureau of economic research: Harvard university, 2008, (13759) [cit. 2022-05-26]. Dostupné z: https://www.nber.org/system/files/working_papers/w13759/w13759.pdf

[28] LEE, Li Way. Would Harassing Drug Users Work?. *Journal of Political Economy* [online]. 1993, **101**(5), 939-959 [cit. 2022-05-26]. ISSN 0022-3808. Dostupné z: doi:10.1086/261910

[29] VLÁDA ČESKÉ REPUBLIKY: Rada vlády pro koordinaci politiky v oblasti závislostí. *Vlada.cz* [online]. Praha, 2022 [cit. 2022-05-26]. Dostupné z:

<https://www.vlada.cz/cz/ppov/protidrogova-politika/rada-vlady-pro-koordinaci-politiky-v-oblasti-zavislosti-196551/>

[30] ENGELANDER, Marnie. *Efektivní regulace užívání marihuany: jak pracovat s lidmi, aby omezili nebo přestali užívat konopí* [online]. [Praha]: Úřad vlády České republiky, c2010 [cit. 2022-05-26]. Metodika (Úřad vlády České republiky). ISBN 978-80-7440-041-4

[31] MRAVČÍK, Viktor, ed. *Národní akční plán informačního systému vzávislostech (NAPISZ) na období 2020–2022* [online]. 2020. Česká republika: Úřad vlády České republiky [cit. 2022-05-26]. ISBN 978-80-7440-246-3. Dostupné z: https://www.vlada.cz/cz/ppov/protidrogova-politika/vyrocní-zpravy/narodni-akcni-plan-informacniho-systemu-v-zavislostech-napisz-na-obdobi-2020_2022-184808/

[32] GŘIVNA, Tomáš, Miroslav SCHEINOST a Ivana ZOUBKOVÁ. *Kriminologie*. 5., aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-554-5.

[33] VÁLKOVÁ, Helena, Josef KUČHTA a Ivana ZOUBKOVÁ. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012. Beckovy mezioborové učebnice. ISBN 978-80-7400-429-2.

[34] MRAVČÍK, Viktor a Pavla CHOMYNOVÁ. *Zaostřeno* [online]. 7. Úřad vlády České republiky, 2021 [cit. 2022-05-26]. ISSN 2336-8241

[35] NOVOTNÝ, Oto a Josef ZAPLETAL. *Kriminologie*. 3., přeprac. vyd. Praha: ASPI, 2008. ISBN 978-80-7357-376-8.

[36] MIOVSKÝ, Michal, Lenka SKÁCELOVÁ, Jana ZAPLETALOVÁ, et al. *Prevence rizikového chování ve školství* [online]. Druhé, přepracované a doplněné vydání. Praha: Klinika adiktologie 1. LF UK v Praze a VFN v Praze, 2015 [cit. 2022-05-26]. ISBN 978-80-7422-392-1.

- [37] CAULKINS, Jonathan P. After the Grand Fracture: Scenarios for the Collapse of the International Drug Control Regime. *Journal of Drug Policy Analysis* [online]. 2017, **10**(2) [cit. 2022-05-26]. ISSN 2194-6337. Dostupné z: doi:10.1515/jdpa-2015-0008
- [38] ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forezní psychologie*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2004. Vysokoškolské učebnice (Aleš Čeněk). ISBN 80-864-7386-4.
- [39] VETEŠKA, Jaroslav a Slavomil FISCHER. *Psychologie kriminálního chování: vybrané otázky etiologie, andragogické intervence a resocializace*. Praha: Grada, 2020. Psyché (Grada). ISBN 978-80-271-0731-5.
- [40] NAKONEČNÝ, Milan. *Motivace lidského chování*. Praha: Academia, 2004. ISBN 80-200-0592-2
- [41] ZEMAN, P., ŠTEFUNKOVÁ, M., TRÁVNIČKOVÁ, I., *Drogová kriminalita a trestní zákoník*, Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2015. ISBN 978-80-7338-151-6
- [42] MOELLER, Kim a Sveinung SANDBERG. Putting a price on drugs: An economic sociological study of price formation in illegal drug markets. *Criminology* [online]. 2019, **57**(2), 289-313 [cit. 2022-05-26]. ISSN 0011-1384. Dostupné z: doi:10.1111/1745-9125.12202
- [43] UNITED NATIONS. *From coercion to cohesion: Treating drug dependence through health care, not punishment* [online]. New York: United Nations, 2010 [cit. 2022-05-26]. Dostupné z: https://www.unodc.org/docs/treatment/Coercion_Ebook.pdf
- [44] ČÍRTKOVÁ, Ludmila a Petra VITOUŠOVÁ. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů: příručka pro pomáhající profese*. Praha: Grada, 2002. ISBN 97-8802472-014-2.
- [45] FERJENČÍK, Ján a Petra VITOUŠOVÁ. *Úvod do metodologie psychologického výzkumu: jak zkoumat lidskou duši*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-815-9.

[46] UNITED NATIONS. *Convention on Psychotropic substances*. [online]. United Nations. 1971 [cit. 2022-05-26]. Dostupné z: [CHAPTER VI. Narcotic Drugs and Psychotropic Substances \(un.org\)](#)

[47] VESTNÍK EURÓPSKEJ ÚNIE. *RÁMCOVÉ ROZHODNUTIE RADY 2004/757/SVV*. [online]. Európska Únia. 2004 [cit. 2022-05-26]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/PDF/?uri=CELEX:32004F0757>

[48] VESTNÍK EURÓPSKEJ ÚNIE. *ROZHODNUTIE RADY 2005/387/SVV*. [online]. Európska Únia. 2005 [cit. 2022-05-26]. Dostupné z: [LexUriServ.do \(europa.eu\)](#)

[49] ÚZIS. *Mezinárodní klasifikace nemocí MKN-10*. [online]. WHO. Český statistický úřad. 2023 [cit. 2022-05-26]. Dostupné z: [Prohlížeč | MKN-10 klasifikace \(uzis.cz\)](#)

[50] SIMPSON, Mark. The relationship between drug use and crime: a puzzle inside an enigma. *International Journal of Drug Policy* [online]. 2003, **14**(4), 307-319 [cit. 2022-05-24]. ISSN 09553959. Dostupné z: [doi:10.1016/S0955-3959\(03\)00081-1](#)

[51] BENNETT, Trevor, Katy HOLLOWAY a David FARRINGTON. *The statistical association between drug misuse and crime: A meta-analysis*. *Aggression and Violent Behavior*. 2008, **13**(2), 107-118. ISSN 13591789. Dostupné z: [doi:10.1016/j.avb.2008.02.001](#)

[52] KRAKEN. JUDIKATÚRA, Nejvyšší soud Trestní Kolegium, sp. zn. Tpjn 300/2014. [online]. 2014. Dostupné z: [Tpjn 300/2014 \(slv.cz\)](#)

[53] ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Kriminalita v ČR a EU 2011-2021*. [online]. ČSÚ. 2023 [cit. 2022-05-26]. Dostupné z: [08000922 \(czso.cz\)](#)

[54] GABRHELÍKOVÁ, Pavlína.: *Primární a sekundární drogová kriminalita – dostačující koncept pro práci s pachateli trestné činnosti související s drogami?* In: *Kriminalita & drogy*. Sborník odborné konference. Praha, 2012 str. 34.

[55] HOLZER, TILMANN. *German drug policy*. In: COLSON, R., BERGERON, H. *European Drug Policies. The Ways of Reform*. New York: Routledge Taylor & Francis

ZOZNAM POUŽITÝCH SKRATIEK

OPL	Omamné a psychotropné látky
TZ	Trestný zákon
EÚ	Európska únia
ČR	Česká republika
CNS	Centrálny nervový systém
TZV	takzvané
MDA	MetylenDioxidAmfetamin
MKN-10	Medzinárodná klasifikácia chorôb
2C-I	4-Iodo-2,5 Dimethoxyfenethylamin
2C-E	4-Etyl-2,5 Dimethoxyfenethylamin
NMS	Národní monitorovací středisko pro drogy a závislosti
THC	delta-9-trans-tetrahydrocannabinol
4-MTA 4-	MetylThioAmfetamin
EMCDDA	Význam
MDMA	3,4-methylendioxy-N-metamfetamin
ODST	Odstavec
OSN	Organizácia spojených národov

ZOZNAM TABULIEK A GRAFOV

Tabuľka 1 Vzťah užívateľov drog a drogovej kriminality	29
Tabuľka 2 Prehľad trestných činov zahrňujúcich kontrolované drogy alebo ich prekurzory.	53
Graf 1 – Respondenti podľa pohlavia	57
Graf 2 – Respondenti podľa veku.....	57
Graf 3 – Zdroj informácií	58
Graf 4 – Znalosť pojmu nové syntetické drogy.....	59
Graf 5 – Informovanosť o preventívnych programoch.....	60
Graf 6 – Informovanosť o preventívnych programoch.....	60
Graf 7 – Skúsenosť s preventívnymi programami.....	61
Graf 8 – dostatočnosť protidrogových opatrení.....	62